



راهنمای عملی گذار

استراتژی‌ها و سناریوهای رهایی از نظام استبدادی



نگارش: بهمن ۱۴۰۴

ویرایش اول



تذکر مهم: این راهنمای صرفاً جهت تحلیل آکادمیک و مطالعات گذار سیاسی تهیه شده است. هرگونه استفاده از محتوای این کتاب بر عهده خواننده است.

فهرست مطالب

۱	خلاصه مدیریتی
۶	۱ مقدمه
۶	۱.۱ چرا این راهنما؟
۶	۱.۱.۱ ضرورت و فوریت
۷	۲.۱ رویداد دی ماه ۱۴۰۴: نقطه عطف
۷	۱.۲.۱ چه اتفاقی افتاد؟
۷	۲.۲.۱ پیامدها
۸	۳.۱ مخاطبان این راهنما
۸	۴.۱ روش شناسی و رویکرد
۸	۱.۴.۱ منابع مورد استفاده
۸	۲.۴.۱ رویکرد تحلیلی
۹	۵.۱ محدودیت‌ها و هشدارها
۹	۶.۱ نحوه استفاده از این کتاب
۱۰	۲ تشریح نظام حاکم
۱۰	۱.۲ ماهیت نظام: شبہ تمامیت‌خواه
۱۱	۱.۱.۲ ویژگی‌های کلیدی
۱۱	۲.۲ ستون‌های قدرت نظام
۱۲	۱.۲.۲ ستون نظامی-امنیتی
۱۲	۲.۲.۲ ستون ایدئولوژیک-مذهبی
۱۳	۳.۲.۲ ستون اقتصادی-راتنی
۱۳	۴.۲.۲ شبکه‌های وابستگی منطقه‌ای
۱۳	۳.۲ نقاط ضعف و شکاف‌ها
۱۴	۱.۳.۲ بحران مشروعیت
۱۴	۲.۳.۲ بحران اقتصادی
۱۴	۳.۳.۲ شکاف نسلی
۱۵	۴.۳.۲ شکاف مرکز-پیرامون
۱۵	۵.۳.۲ تنش‌های درون حکومتی
۱۵	۴.۲ ظرفیت سرکوب: تحلیل واقع‌بینانه
۱۶	۵.۲ جمع‌بندی: پتانسیل فروپاشی

۱۷	۳ طیف‌شناسی اپوزیسیون
۱۸	۱.۳ نقشه جریانات اپوزیسیون
۱۸	۲.۳ تحلیل هر جریان
۱۹	۱.۲.۳ مشروطه خواهان و پهلوی‌گرایان
۲۰	۲.۲.۳ جمهوری خواهان سکولار
۲۰	۳.۲.۳ چپ‌ها و سوسيالیست‌ها
۲۰	۴.۲.۳ ملی-مذهبی‌ها و اصلاح طلبان خارج‌نشین
۲۱	۵.۲.۳ جنبش‌های قومی-ملی
۲۱	۶.۲.۳ سازمان مجاهدین خلق
۲۱	۳.۳ نقاط همگرایی و واگرایی
۲۲	۱.۳.۳ نقاط همگرایی
۲۲	۲.۳.۳ نقاط واگرایی
۲۲	۴.۳ چرا ائتلاف شکل نمی‌گیرد؟
۲۳	۵.۳ پتانسیل‌های ائتلاف‌سازی
۲۳	۱.۵.۳ مدل پیشنهادی ائتلاف
۲۴	۶.۳ توصیه‌های عملی برای هر جریان
۲۵	۴ سناریوهای گذار
۲۶	۱.۴ چارچوب تحلیل سناریوها
۲۷	۲.۴ سناریوی اول: انقلاب مردمی خشونت‌پرهیز
۲۸	۱.۲.۴ ریسک‌های اصلی
۲۹	سناریوی دوم: مقاومت مسلحانه
۳۰	سناریوی سوم: کودتای نظامی
۳۱	سناریوی چهارم: فروپاشی از درون
۳۲	سناریوی پنجم: گذار مذاکراتی
۳۳	سناریوی ترکیبی: واقع‌بینانه‌ترین مسیر
۳۳	۸.۴ ماتریس مقایسه‌ای سناریوها
۳۵	۵ بعد بین‌المللی
۳۶	۱.۵ بازیگران کلیدی
۳۶	۲.۵ انواع مداخله
۳۶	۱.۲.۵ تحریم‌ها و فشار اقتصادی
۳۶	۲.۲.۵ حمایت دیپلماتیک
۳۶	۳.۲.۵ کمک غیرنظامی
۳۷	۴.۲.۵ مداخله نظامی
۳۷	۳.۵ فرصت‌های کنونی
۳۷	۴.۵ توصیه‌ها برای دیپلماسی اپوزیسیون
۳۸	۶ تقویت اپوزیسیون
۳۸	۱.۶ چگونه ما قوی‌تر شویم؟
۳۸	۱.۱.۶ ائتلاف‌سازی عملی
۳۹	۲.۱.۶ ساختارسازی سازمانی

۳۹	ارتباط با داخل کشور	۳.۱.۶	
۳۹	چگونه حکومت ضعیفتر شود؟	۲.۶	
۴۰	شکستن ستون‌های قدرت	۱.۲.۶	
۴۰	نافرمانی مدنی	۲.۲.۶	
۴۰	استراتژی‌های ارتباطی و رسانه‌ای	۳.۶	
۴۰	نقش دیاسپورا	۴.۶	
۴۱	اولویت‌بندی اقدامات	۵.۶	
۷ مدیریت دوره گذار			
۴۲	چالش‌های «روز بعد»	۱.۷	
۴۳	جلوگیری از سوریه‌ای شدن	۲.۷	
۴۳	مدل حکومت انتقالی	۳.۷	
۴۳	نقش نیروهای مسلح	۴.۷	
۴۴	عدالت انتقالی	۵.۷	
۴۴	جدول زمانی دوره گذار	۶.۷	
۸ تحلیل ریسک			
۴۵	ماتریس ریسک	۱.۸	
۴۶	سناریوهای بدترین حالت	۲.۸	
۴۶	سناریو ۱: سرکوب خونین	۱.۲.۸	
۴۷	سناریو ۲: جنگ داخلی	۲.۲.۸	
۴۷	سناریو ۳: تجزیه	۳.۲.۸	
۴۸	استراتژی‌های کاهش ریسک	۳.۸	
۹ نقشه راه عملیاتی			
۴۹	مرحله اول: ثبیت (۳-۰ ماه)	۱.۹	
۴۹	مرحله دوم: ائتلاف‌سازی (۱۲-۳ ماه)	۲.۹	
۵۰	مرحله سوم: بسیج (۱۸-۶ ماه)	۳.۹	
۵۰	مرحله چهارم: اقدام	۴.۹	
۵۰	شاخص‌های پایش پیشرفت	۵.۹	
۵۱	نقاط تصمیم‌گیری کلیدی	۶.۹	
۱۰ جمع‌بندی			
۵۲	د پیام کلیدی	۱.۱۰	
۵۲	فراخوان عمل	۲.۱۰	
۵۳	کلام آخر: امید واقع‌بینانه	۳.۱۰	
آ نظریه‌های انقلاب و گذار			
۵۵	نظریه ساختاری اسکاچپول	۱.آ	
۵۵	نظریه بسیج منابع تیلی	۲.آ	
۵۶	روش جین شارپ	۳.آ	
۵۶	انقلاب‌های مخلعی: الزامات	۴.آ	

۵۷	آ.۵ نظریه گذار دموکراتیک
۵۷	آ.۶ چارچوب ترکیبی پیشنهادی
۵۸	ب مطالعات موردنی
۵۸	ب.۱ نمونه‌های موفق
۵۸	ب.۱.۱ لهستان: جنبش همبستگی (۱۹۸۹-۱۹۸۰)
۵۹	ب.۱.۲ چکسلواکی: انقلاب محملی (۱۹۸۹)
۵۹	ب.۲.۱ آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۴)
۵۹	ب.۲.۲ پرتغال: انقلاب میخک (۱۹۷۴)
۵۹	ب.۳ نمونه‌های ناموفق
۵۹	ب.۳.۱ سوریه (۲۰۱۱-حال)
۶۰	ب.۳.۲ ونزوئلا
۶۰	ب.۳.۳ جدول مقایسه‌ای
۶۰	ب.۳.۴ نتیجه‌گیری
۶۱	پ ساختار قدرت جمهوری اسلامی
۶۱	پ.۱ نمودار سازمانی
۶۱	پ.۲ بیت رهبری
۶۲	پ.۳ سپاه پاسداران
۶۲	پ.۴ شبکه‌های اقتصادی
۶۲	پ.۵ نقاط آسیب‌پذیری
۶۴	ت تاریخ جنبش‌های ایران
۶۴	ت.۱ خط زمانی جنبش‌ها
۶۴	ت.۲ جنبش دانشجویی ۱۳۷۸ تیر
۶۵	ت.۳ جنبش سبز ۱۳۸۸
۶۵	ت.۴ خیزش دی‌ماه ۱۳۹۶
۶۵	ت.۵ خیزش آبان ۱۳۹۸
۶۵	ت.۶ جنبش مهسا ۱۴۰۱
۶۶	ت.۷ روند تحول جنبش‌ها
۶۷	ث آمار و داده‌ها
۶۷	ث.۱ داده‌های جمعیتی
۶۸	ث.۲ داده‌های اقتصادی
۶۸	ث.۳ داده‌های نظامی
۶۹	ث.۴ آمار سرکوب
۷۰	ج مستندات حقوق بشری
۷۰	ج.۱ اعدام‌ها
۷۰	ج.۲ زندانیان سیاسی
۷۱	ج.۳ شکنجه و بدرفتاری
۷۱	ج.۴ سرکوب زنان
۷۲	ج.۵ سرکوب اقلیت‌ها

ج. ۶. منابع مستندسازی	72
ج. ۷. اهمیت مستندسازی	72
چ. کتاب‌شناسی	
چ. ۱. منابع فارسی	73
چ. ۱.۱. جنبش‌های اجتماعی	73
چ. ۲. تحلیل سیاسی	73
چ. ۲. منابع انگلیسی	73
چ. ۲.۱. نظریه انقلاب	73
چ. ۲.۲. گذار دموکراتیک	73
چ. ۳. ایران معاصر	74
چ. ۳. گزارش‌ها و مستندات	74
چ. ۴. منابع آنلاین	74
چ. ۵. پایگاه‌های داده	74

فهرست تصاویر

۱	ارکان اصلی استراتژی گذار	۱
۴	ارزیابی کلی سناریوی ترکیبی (واقع‌بینانه‌ترین مسیر)	۲
۶	ایران در دوراهی سرنوشت‌ساز	۱.۱
۷	خط زمانی اعتراضات مهم ایران	۲.۱
۱۰	ساختار عمودی قدرت در رژیم	۱.۲
۱۱	ترکیب عناصر نظام جمهوری اسلامی	۲.۲
۱۲	ساختار نیروهای نظامی-امنیتی	۳.۲
۱۳	توزیع تخمینی اقتصاد ایران	۴.۲
۱۴	روندهای نزولی مشروعیت نظام (تخمینی)	۵.۲
۱۵	تنشی‌های جناحی درون نظام	۶.۲
۱۶	تحلیل SWOT نظام جمهوری اسلامی	۷.۲
۱۷	طیف سیاسی نیروهای اپوزیسیون	۱.۳
۱۸	نقشه طیف سیاسی اپوزیسیون ایران	۲.۳
۲۱	نقاط همگرایی اپوزیسیون	۳.۳
۲۲	عوامل شکست ائتلاف‌سازی	۴.۳
۲۳	مدل دایره‌ای ائتلاف	۵.۳
۲۵	مقایسه چندبعدی سناریوهای اصلی	۱.۴
۲۶	موقعیت سناریوها در ماتریس هزینه-احتمال	۲.۴
۳۱	اثر دومینویی فروپاشی	۳.۴
۳۳	مسیر ترکیبی احتمالی گذار	۴.۴
۳۵	نقشه بازیگران بین‌المللی و فشارهای دیپلماتیک	۱.۵
۳۸	مدل ارتقای توانمندی‌های مبارزاتی	۱.۶
۳۹	مسیر ائتلاف‌سازی	۲.۶
۴۰	ستون‌های قدرت نظام	۳.۶
۴۲	مدل مدیریت تعادل در دوره گذار	۱.۷
۴۳	ساختار حکومت انتقالی	۲.۷
۴۵	ارزیابی توزیع ریسک‌های گذار	۱.۸

۴۶	۲.۸ ماتریس ریسک استراتژیک
۴۹	۱.۹ نقشه راه کلی عملیات گذار
۴۹	۲.۹ فرآیند ائتلاف‌سازی
۵۱	۳.۹ درخت تصمیم‌گیری
۵۲	۱.۱۰ پایان استبداد و طلوع آزادی
۵۵	۱.۱ تلفیق نظریه‌های کلیدی در مدل گذار ایران
۵۷	۲.۱ مراحل گذار دموکراتیک
۵۸	ب.۱ توزیع الگوهای موفق و ناموفق گذار در جهان
۶۱	پ.۱ ساختار درونی و شبکه‌وار قدرت
۶۱	پ.۲ ساختار قدرت رسمی
۶۴	ت.۱ سیر تکامل جنبش‌های اعتراضی در ایران
۶۴	ت.۲ خط زمانی جنبش‌های اعتراضی
۶۷	ث.۱ تجمعی داده‌های آماری و پایش وضعیت
۶۸	ث.۲ روند تورم سالانه
۷۰	ج.۱ تارنمای نقض حقوق بشر در ایران

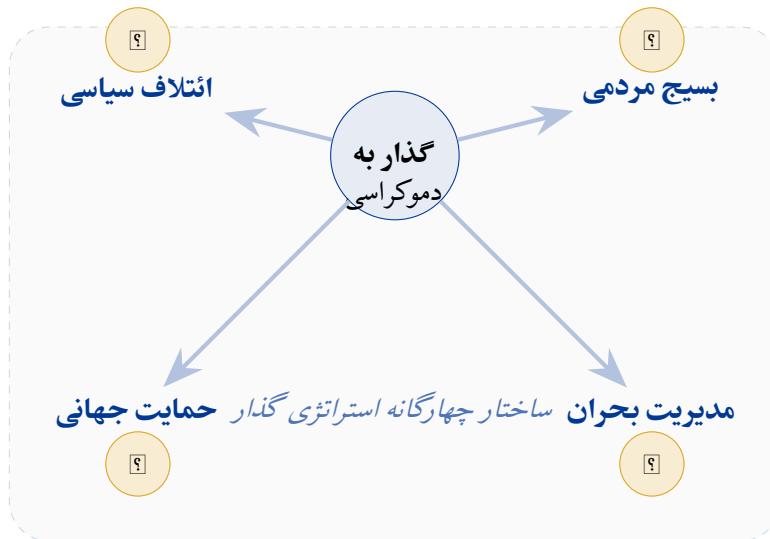
فهرست جداول

۲	ماتریس مقایسه‌ای پنج سناریوی اصلی گذار	۱
۵	راهنمای استفاده برای مخاطبان مختلف	۲
۹	نقشه راهنمای مطالعه	۱.۱
۱۱	مشخصات نظام جمهوری اسلامی	۱.۲
۱۲	نهادهای ایدئولوژیک و بودجه تخمینی	۲.۲
۱۳	نیروهای نیابتی جمهوری اسلامی	۳.۲
۱۵	شکاف‌های منطقه‌ای	۴.۲
۱۵	ماتریس ظرفیت سرکوب	۵.۲
۱۹	تحلیل SWOT جریان مشروطه‌خواه	۱.۳
۲۰	تحلیل SWOT جمهوری‌خواهان سکولار	۲.۳
۲۱	جنبشهای قومی-ملی	۳.۳
۲۲	موضوعات اختلافی اصلی	۴.۳
۲۴	توصیه‌های اختصاصی	۵.۳
۲۷	تحلیل هزینه-فایده سناریوی انقلاب مردمی	۱.۴
۲۹	تحلیل هزینه-فایده سناریوی مسلحانه	۲.۴
۳۰	تحلیل سناریوی کودتا	۳.۴
۳۳	جدول مقایسه‌ای کامل سناریوها	۴.۴
۳۶	تحلیل بازیگران اصلی	۱.۵
۳۹	ساختار پیشنهادی اپوزیسیون متحد	۱.۶
۴۰	ابزارهای ارتباطی	۲.۶
۴۱	ماتریس اولویت‌بندی	۳.۶
۴۳	سناریوهای خطر و پیشگیری	۱.۷
۴۴	جدول زمانی پیشنهادی	۲.۷
۴۶	فهرست ریسک‌های اصلی	۱.۸
۴۸	استراتژی‌های کاهش ریسک	۲.۸
۴۹	چک‌لیست مرحله ثبتیت	۱.۹
۵۰	داشبورد پایش	۲.۹

فهرست جداول

۵۶	آ. دسته‌بندی روش‌های جین شارپ
۵۸	ب. ۱. خلاصه تجربه لهستان
۶۰	ب. ۲. مقایسه نمونه‌ها با ایران
۶۲	پ. ۱. بخش‌های سپاه پاسداران
۶۵	ت. ۱. مشخصات جنبش سبز
۶۷	ث. ۱. آمار جمعیتی کلیدی
۶۸	ث. ۲. شاخص‌های اقتصادی
۶۸	ث. ۳. نیروهای مسلح
۶۹	ث. ۴. آمار سرکوب (تخریبی)
۷۰	ج. ۱. آمار اعدام سالانه (منبع: ایران هیومن رایتس)
۷۲	ج. ۲. سرکوب اقلیت‌ها

خلاصه مدیریتی



شکل ۱: ارکان اصلی استراتژی گذار

چکیده وضعیت

ایران در نقطه عطف تاریخی قرار دارد. رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ نشان داد که نظام جمهوری اسلامی به مرحله‌ای از بحران رسیده که بازگشت به وضعیت سابق را دشوار می‌سازد. این راهنمای تلاش دارد نقشه راهی واقع‌بینانه برای گذار به دموکراسی ارائه دهد.

یافته‌های کلیدی

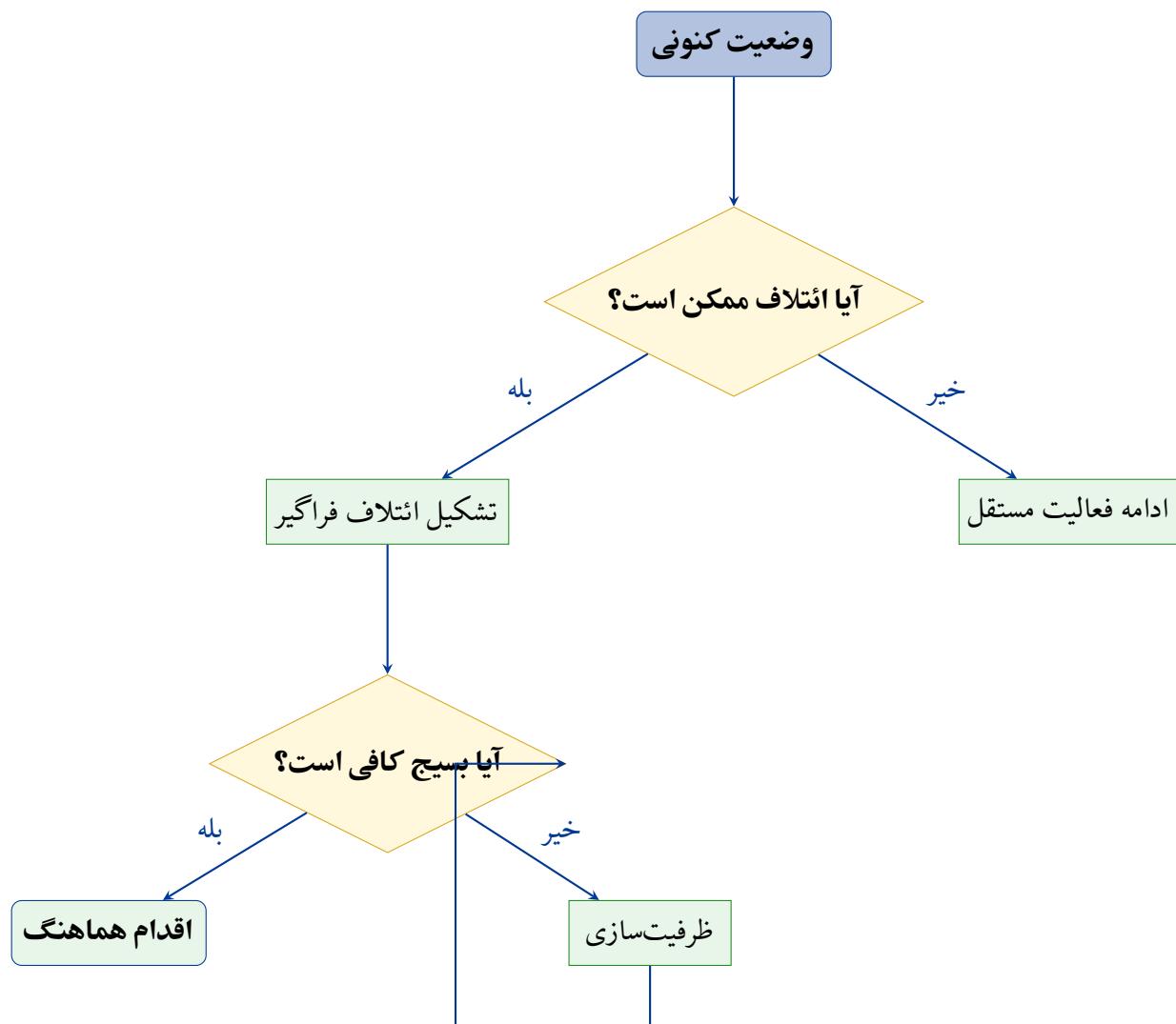
- نظام دچار بحران مشروعیت عمیق است
- ظرفیت سرکوب همچنان بالاست اما **هزینه‌های آن رو به افزایش** است
- اپوزیسیون پراکنده اما **پتانسیل ائتلاف** دارد
- شرایط بین‌المللی نسبتاً **مساعد** است
- ریسک‌های جدی (جنگ داخلی، تجزیه) باید مدیریت شوند

ماتریس سناریوهای گذار

جدول ۱ : ماتریس مقایسه‌ای پنج سناریوی اصلی گذار

سناریو	احتمال	هزینه	مدت	ریسک اصلی
انقلاب خشونت‌پر هیز	متوجه (٪ ۳۵)	متوجه	۱۸-۶ ماه	سرکوب خونین
مقاومت مسلحانه	پایین (٪ ۱۵)	بسیار بالا	نامشخص	جنگ داخلی
کودتای نظامی	پایین (٪ ۱۰)	متوجه	سریع	دیکتاتوری جدید
فروپاشی از درون	متوجه (٪ ۲۵)	بالا	متغیر	هرچ و مرج
گذار مذاکره‌ای	پایین (٪ ۱۵)	پایین	طولانی	تداوی استبداد

نمودار تصمیم‌گیری استراتژیک



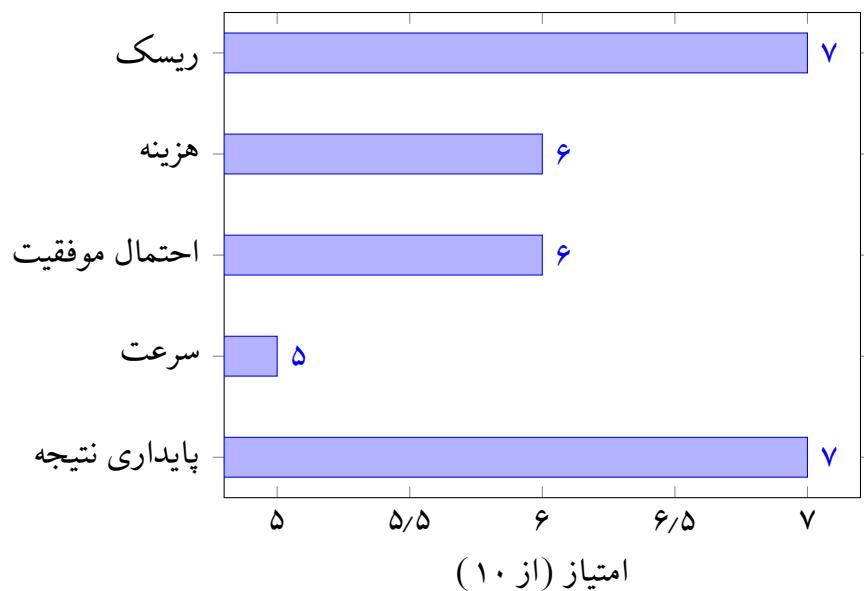
توصیه‌های فوری ۵۰ گانه

اقدامات فوری برای اپوزیسیون

۱. ائتلاف‌سازی: آغاز مذاکرات جدی بین جریان‌های اصلی بدون پیش‌شرط
۲. ساختارسازی: ایجاد نهادهای هماهنگ‌کننده با ساختار شفاف
۳. ارتباط با داخل: تقویت کانال‌های امن ارتباطی با فعالان داخل
۴. دیپلماسی: حضور منسجم در محافل بین‌المللی
۵. رسانه: هماهنگی پیام‌رسانی و مقابله با جنگ روانی نظام
۶. منابع: جذب و مدیریت شفاف منابع مالی
۷. آموزش: تربیت کادرهای مدیریتی برای دوره گذار
۸. مستندسازی: ثبت جنایات برای عدالت انتقالی
۹. برنامه‌ریزی: تدوین طرح حکمرانی انتقالی
۱۰. شبکه‌سازی: ارتباط با نخبگان ایرانی در سراسر جهان

پیام کلیدی

«گذار موفق نیازمند اتحاد، صبر استراتژیک و آمادگی سازمانی است. تجربه تاریخی نشان می‌دهد که رژیم‌ها نه در اوج سرکوب، بلکه زمانی سقوط می‌کنند که مردم امید واقع‌بینانه و آلترناتیو معتبر ببینند.»



شکل ۲: ارزیابی کلی سenarioیوی ترکیبی (واقع بینانه ترین مسیر)

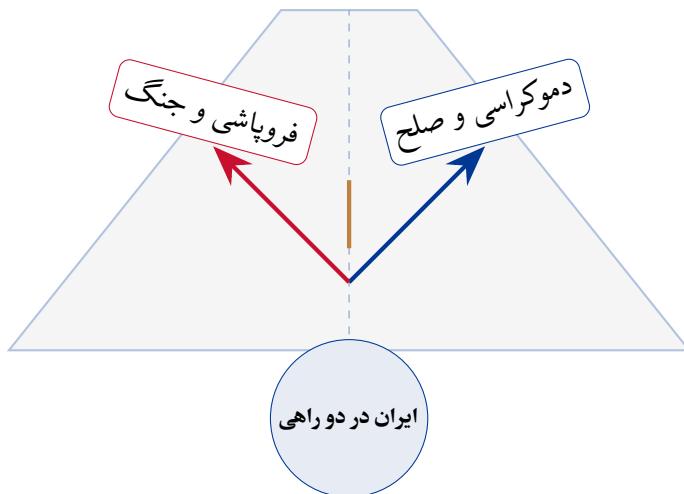
مخاطبان این راهنمای

مخاطب	توصیه کلیدی
رهبران اپوزیسیون	فصل ۴، ۶ و ۹ را با دقت بخوانید. اولویت: ائتلاف سازی
فعالان داخل کشور	فصل ۲، ۶ و ۸ را مطالعه کنید. امنیت شخصی را جدی بگیرید
دیپلمات‌ها و سیاستگذاران	فصل ۵ و ۷ مرجع اصلی شماست
پژوهشگران	پیوست‌ها منابع غنی نظری و تجربی ارائه می‌دهند
شهر و ندان عادی	فصل ۱ و خلاصه‌های هر فصل کافی است

جدول ۲: راهنمای استفاده برای مخاطبان مختلف

فصل ۱

مقدمه



شکل ۱۰.۱: ایران در دوراهی سرنوشت‌ساز

«تاریخ به ما می‌آموزد که هیچ نظام استبدادی ابدی نیست. سوال این نیست که آیا تغییر خواهد آمد، بلکه سوال این است که چگونه و با چه هزینه‌ای.»

۱۰.۱ چرا این راهنمای؟

ایران در مقطعی تاریخی قرار گرفته که نیازمند تحلیل دقیق و برنامه‌ریزی استراتژیک است. این راهنمای با هدف پر کردن خلاً موجود در ادبیات فارسی درباره **استراتژی‌های گذار** تهیه شده است.

۱۰.۱.۱ ضرورت و فوریت

- بحران مشروعیت نظام: جمهوری اسلامی با عمیق‌ترین بحران مشروعیت تاریخ خود مواجه است

- **تغییر نسلی:** نسل جوان فاقد هرگونه وابستگی به نظام است
- **فشار بین‌المللی:** محیط بین‌المللی نسبت به گذشته مساعدتر است
- **خالاً استراتژیک:** اپوزیسیون فاقد نقشه راه منسجم است

درس تاریخی

تجربه انقلاب ۱۳۵۷ نشان می‌دهد که سرنگونی یک نظام بدون برنامه‌ریزی برای «روز بعد» می‌تواند به استبداد جدیدی منجر شود. این راهنما تلاش دارد از تکرار آن اشتباه جلوگیری کند.

۲۰۱ رویداد دی‌ماه ۱۴۰۴: نقطه عطف



شکل ۲۰۱: خط زمانی اعتراضات مهم ایران

۱۰۲۰۱ چه اتفاقی افتاد؟

رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ از نظر شدت سرکوب و گستردگی اعتراضات، نقطه عطفی در تاریخ جمهوری اسلامی محسوب می‌شود:

آمار تکان‌دهنده

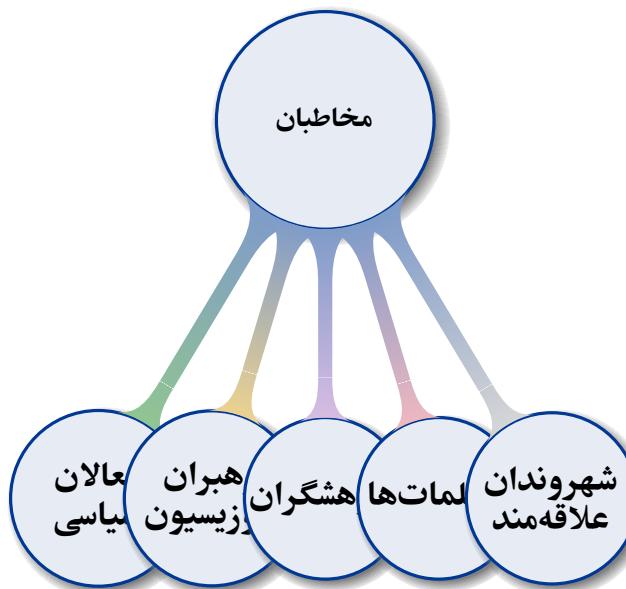
- بیش از ۱۵۰۰ کشته (طبق گزارش‌های مستقل)
- هزاران بازداشتی
- قطع کامل اینترنت به مدت یک هفته
- استفاده از تیراندازی مستقیم به معترضان

۲۰۲۰۱ پیامدها

۱. قطع رابطه نهایی ملت و حکومت: حتی معتقدان به اصلاحات درون‌نظام دیگر امیدی ندارند
۲. افزایش فشار بین‌المللی: کشورهای غربی موضع سخت‌تری گرفتند
۳. بحران اقتصادی عمیق‌تر: تحريم‌های جدید و فرار سرمایه
۴. شکاف در درون نظام: تنش بین جناح‌ها تشدید شد

۳۰۱ مخاطبان این راهنما

این راهنما برای طیف گسترده‌ای از مخاطبان نوشته شده است:



۴۰۱ روشناسی و رویکرد

۱۰۴۰۱ منابع مورد استفاده

- نظریه‌های آکادمیک: اسکاچپول، تیلی، شارپ و نظریه‌های گذار دموکراتیک
- مطالعات موردنی: تحلیل ۱۲ نمونه گذار در تاریخ معاصر
- داده‌های میدانی: گزارش‌های سازمان‌های حقوق بشری
- مصاحبه‌ها: گفتگو با فعالان و کارشناسان (محرمانه)

۲۰۴۰۱ رویکرد تحلیلی

این راهنما از رویکرد **واقع‌گرایانه** پیروی می‌کند: نه خوبینی بی‌اساس و نه بدینی فلجه‌کننده. هدف ارائه تحلیلی است که بتواند بنای تصمیم‌گیری عملی قرار گیرد.

۵.۰ محدودیت‌ها و هشدارها

هشدارهای مهم

۱. عدم قطعیت: آینده‌نگاری سیاسی همواره با عدم قطعیت همراه است
۲. پویایی و ضعیت: شرایط به سرعت تغییر می‌کند؛ این تحلیل بر اساس داده‌های بهمن ۱۴۰۴ است
۳. ریسک امنیتی: استفاده از این راهنمای در داخل ایران می‌تواند خطرناک باشد
۴. عدم مسئولیت: نویسنده‌گان مسئولیتی در قبال استفاده عملی از این راهنمای ندارند

۶.۰ نحوه استفاده از این کتاب

جدول ۱۰.۱: نقشه راهنمای مطالعه

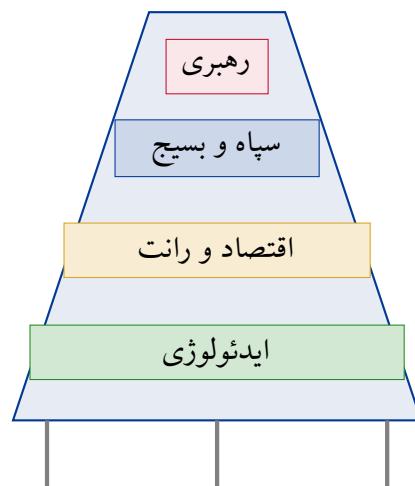
فصول پیشنهادی	توضیح	سطح
فصل ۰	خلاصه وضعیت و توصیه‌ها	سریع
فصل ۱ - ۴	درک کلی از وضعیت و سناریوهای	متوسط
همه فصول	تحلیل جامع و آمادگی اجرایی	عمیق
پیوست‌ها	پژوهش و ارجاع آکادمیک	تخصصی

خلاصه فصل

- این راهنمای ابزاری برای تفکر استراتژیک درباره گذار سیاسی در ایران است
- رویدادهای اخیر نقطه عطفی در تاریخ جمهوری اسلامی هستند
- هدف ارائه تحلیل واقع‌بینانه، نه خوش‌بینانه یا بدبینانه است
- مخاطبان متنوعی می‌توانند از این راهنمای بهره ببرند
- امنیت شخصی در استفاده از این کتاب را جدی بگیرید

فصل ۲

تشریح نظام حاکم

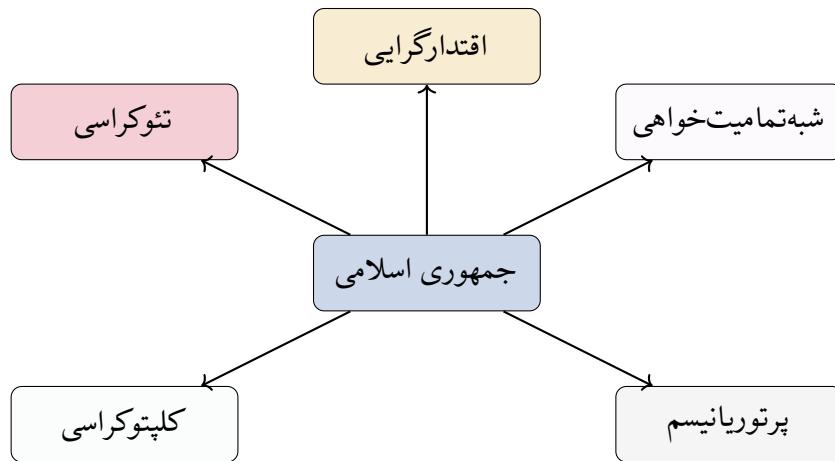


شکل ۱۰۲: ساختار عمودی قدرت در رژیم

«برای شکست دادن دشمن، ابتدا باید او را شناخت. هر نقطه قوت، نقطه ضعفی پنهان دارد.»

۱۰۲ ماهیت نظام: شبه‌تمامیت‌خواه

جمهوری اسلامی را نمی‌توان در دسته‌بندی‌های سنتی جای داد. این نظام ترکیبی از عناصر مختلف است:



شکل ۲۰۲: ترکیب عناصر نظام جمهوری اسلامی

۱۰۱۰۲ ویژگی‌های کلیدی

جدول ۱۰۲: مشخصات نظام جمهوری اسلامی

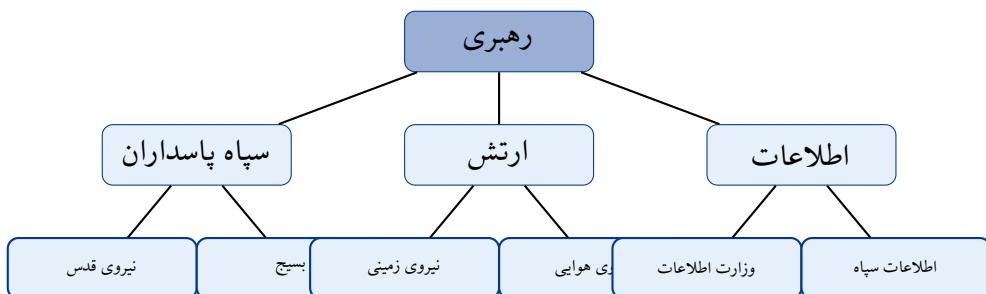
ویژگی	توضیح
ولایت فقیه	رهبر دارای قدرت نامحدود و غیرپاسخگو
دوگانگی قدرت	نهادهای موازی انتخابی و انتصابی
ایدئولوژی مذهبی	اسلام سیاسی شیعی
اقتصاد رانتی	وابستگی به نفت و کنترل دولتی
سرکوب نظام یافته	دستگاه امنیتی گسترده

۲۰۲ ستون‌های قدرت نظام

چارچوب تحلیلی

طبق نظریه جین شارپ، هر نظام استبدادی بر تعدادی «ستون قدرت» استوار است. تضعیف این ستون‌ها کلید سرنگونی نظام است.

۱۰۲۰۲ ستون نظامی-امنیتی



شکل ۳۰۲: ساختار نیروهای نظامی-امنیتی

سپاہ پاسداران انقلاب اسلامی

- **نفرات:** حدود ۱۹۰،۰۰۰ نفر (بدون بسیج)
- **بودجه:** تخمین ۲۰ - ۳۰ میلیارد دلار سالانه
- **امپراتوری اقتصادی:** کنترل بخش بزرگی از اقتصاد
- **وابستگی به نظام:** کامل - سرنوشت سپاہ به بقای نظام گره خورده

بسیج مستضعفین

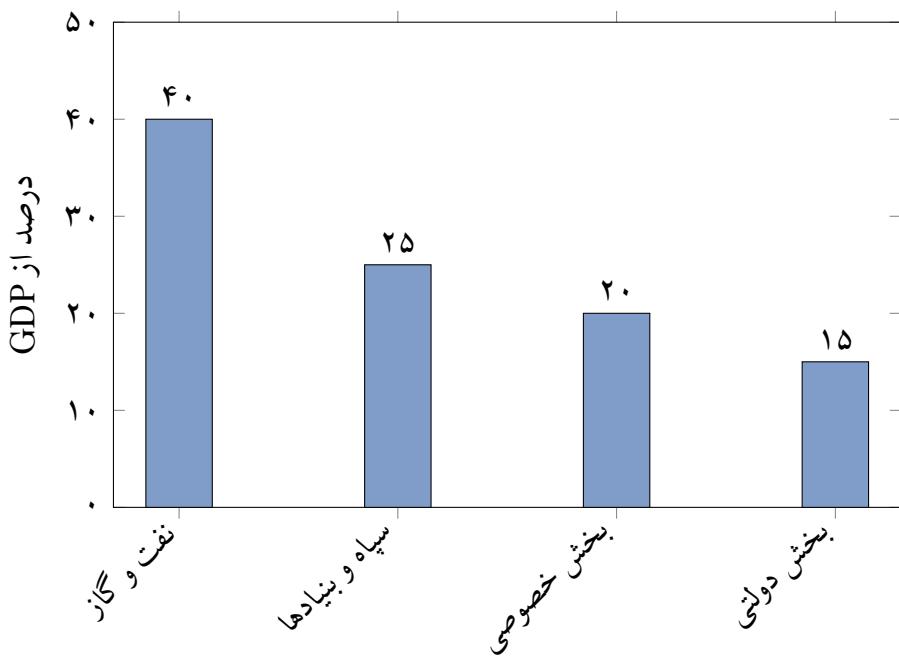
- **عضویت رسمی:** ۲۰ میلیون نفر (ادعای رسمی)
- **نیروی فعال:** تخمین ۱،۰۰۰،۰۰۰،۵۰۰ نفر
- **نقش:** سرکوب داخلی، جاسوسی اجتماعی
- **انگیزه:** ترکیبی از ایدئولوژی و منافع مادی

۲۰۲۰۲ ستون ایدئولوژیک-مذهبی

نهاد	بودجه سالانه	نقش
حوزه‌های علمیه	۲ میلیارد دلار	تولید کادر مذهبی-سیاسی
صدا و سیما	۱ میلیارد دلار	تبليغات و کنترل اطلاعات
نهاد تبلیغات	۵۰۰ میلیون دلار	گسترش ایدئولوژی
وزارت ارشاد	۳۰۰ میلیون دلار	سانسور و کنترل فرهنگی

جدول ۲۰۲: نهادهای ایدئولوژیک و بودجه تخمینی

۳۰۲۰۲ ستون اقتصادی-رانتی



شکل ۴۰۲: توزیع تخمینی اقتصاد ایران

۴۰۲۰۲ شبکه‌های وابستگی منطقه‌ای

جدول ۳۰۲: نیروهای نیابتی جمهوری اسلامی

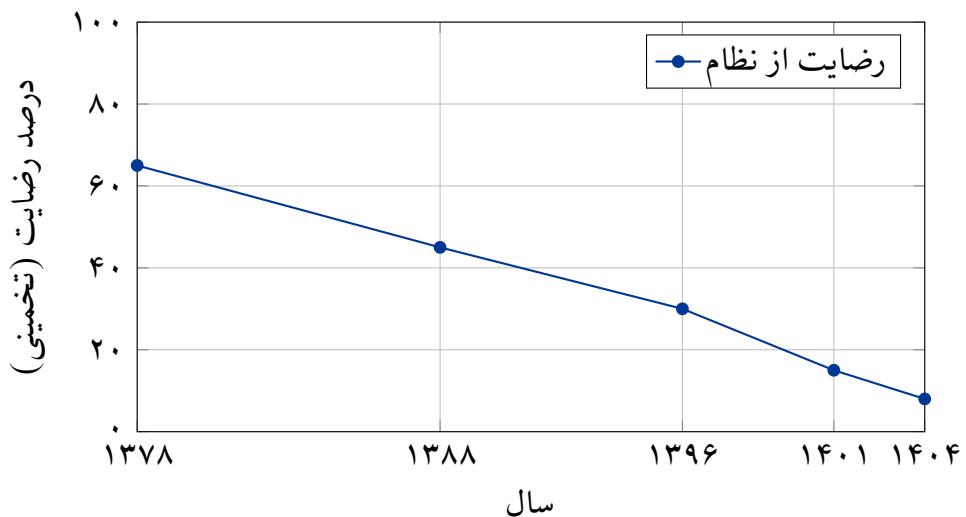
گروه	کشور	نفرات تخمینی	وضعیت فعلی
حزب الله لبنان	لبنان	۴۵, ۴۰۰	تضعیف شدید
حشد الشعبی	عراق	۱۵۰, ۴۰۰	تحت فشار
حوثی‌ها	یمن	۲۰۰, ۴۰۰	فعال
گروه‌های فلسطینی	غزه/...	متغیر	تضعیف شده

۳۰۲ نقاط ضعف و شکاف‌ها

نقطه کلیدی

هر نظامی، هرقدر هم قدرتمند، دارای نقاط ضعف است. شناسایی و بهره‌برداری از این نقاط، اساس استراتژی گذار است.

۱۰۳۰۲ بحران مشروعیت



شکل ۵۰۲: روند نزولی مشروعیت نظام (تخمینی)

۲۰۳۰۲ بحران اقتصادی

- تورم: بیش از ۵۰٪ سالانه

- بیکاری: رسمی ۱۲٪، واقعی ۳۰-۲۵٪

- فقر: بیش از ۳۰٪ زیر خط فقر

- ارزش پول ملی: سقوط ۹۰٪ در دهه گذشته

۳۰۳۰۲ شکاف نسلی

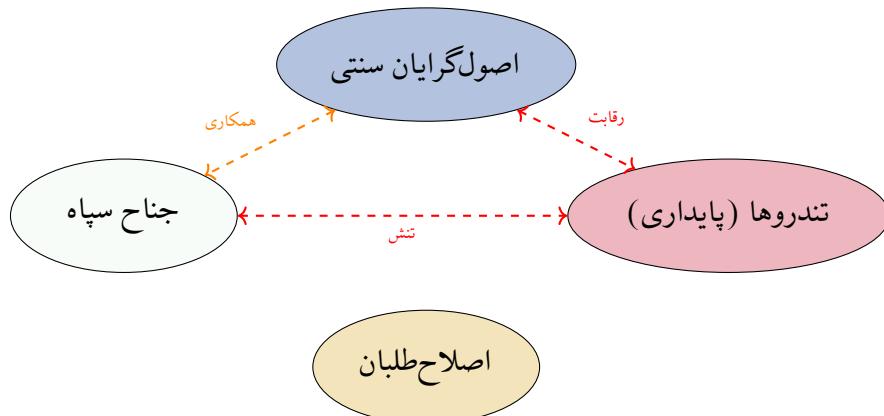
بیش از ۶۰٪ جمعیت ایران زیر ۴۰ سال سن دارند. این نسل نه انقلاب ۵۷ را به یاد دارد و نه تعلقی به آرمان‌های نظام.

٤٠٣٠٢ شکاف مرکز-پیرامون

منطقه	جمعیت تخمینی	موضوع اصلی
کردستان	۱۰ میلیون	خودمختاری، سرکوب فرهنگی
بلوچستان	۳ میلیون	فقر، تبعیض، سرکوب
خوزستان	۵ میلیون	آب، محیط زیست، تبعیض
آذربایجان	۱۵ میلیون	حقوق زبانی، توسعه

جدول ٤٠٢: شکاف‌های منطقه‌ای

٥٠٣٠٢ تنش‌های درون حکومتی



شکل ٤٠٢: تنش‌های جناحی درون نظام

٤٠٢ ظرفیت سرکوب: تحلیل واقع‌بینانه

جدول ٥٠٢: ماتریس ظرفیت سرکوب

نوع سرکوب	ظرفیت	اراده	هزینه	پایداری
اعتراضات محدود	بالا	بالا	پایین	بالا
خیزش گسترده	متوسط	بالا	بالا	متوسط
اعتصاب سراسری	پایین	متوسط	بالا	پایین
شورش مسلحانه	بالا	بالا	بسیار بالا	متوسط

۵۰۲ جمع‌بندی: پتانسیل فروپاشی

نقاط قوت	نقاط ضعف
منابع مالی / دستگاه امنیتی قوی	اقتصاد / بحران مشروعیت
فرصت‌ها	تهديدها
ریزش نیرو / فروپاشی از درون	جنگ داخلی / سرکوب خونین

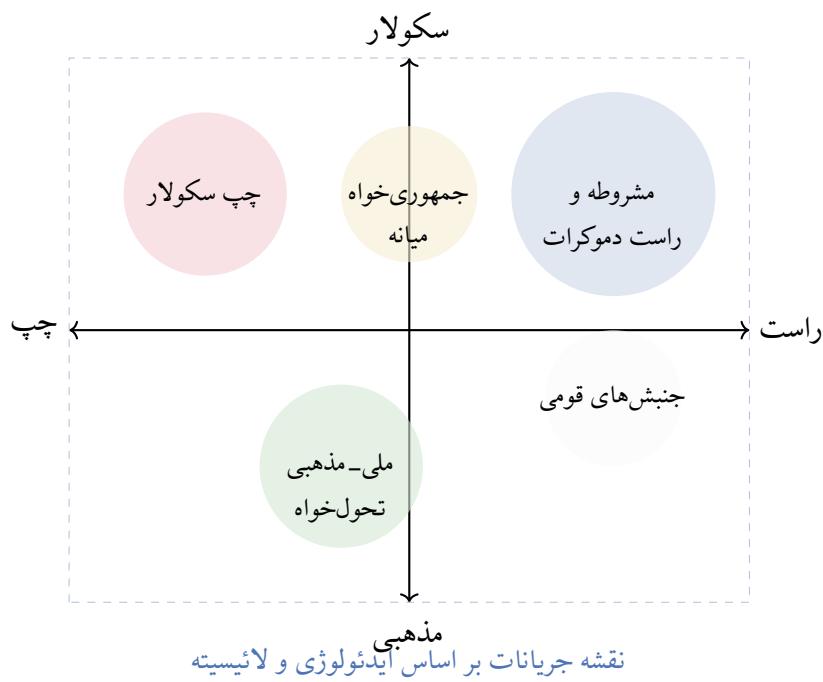
شکل ۷۰۲: تحلیل SWOT نظام جمهوری اسلامی

خلاصه فصل

- نظام جمهوری اسلامی ترکیبی از تئوکراسی، اقتدارگرایی و کلپتوکراسی است
- ستون‌های اصلی قدرت: نظامی-امنیتی، ایدئولوژیک و اقتصادی
- نظام با بحران‌های چندگانه مشروعیت، اقتصاد و شکاف نسلی مواجه است
- ظرفیت سرکوب همچنان بالاست اما پایدار نیست
- نقاط ضعف متعددی برای بهره‌برداری استراتژیک وجود دارد

فصل ۳

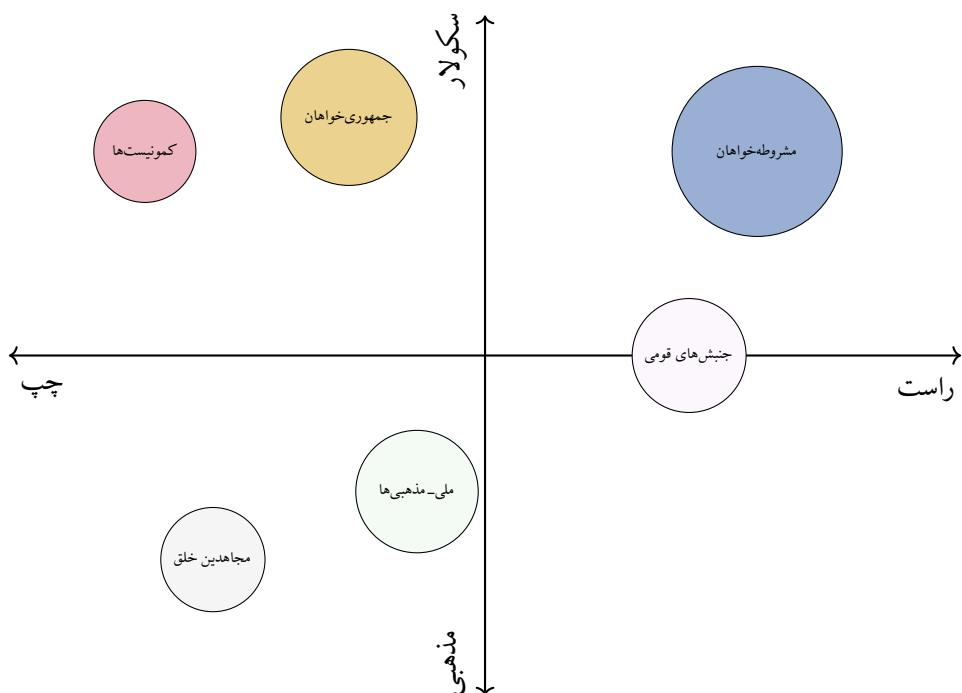
طیف‌شناشی اپوزیسیون



شکل ۱۰۳: طیف سیاسی نیروهای اپوزیسیون

«اتحاد در برابر دشمن مشترک، نه به معنای یکسان‌سازی، بلکه به معنای هم‌افزایی تفاوت‌هاست.»

۱۰۳ نقشه جریانات اپوزیسیون



شکل ۲۰۳ : نقشه طیف سیاسی اپوزیسیون ایران

۲۰۳ تحلیل هر جریان

۱۰۲۰۳ مشروطه خواهان و پهلوی‌گرایان

جدول ۱۰۳: تحلیل SWOT جریان مشروطه‌خواه

نقاط قوت
<ul style="list-style-type: none"> • چهره شاخص (رضا پهلوی) با شناخت بالا • پایگاه اجتماعی قابل توجه در طبقه متوسط • ارتباطات بین‌المللی • پیام ساده و قابل فهم
نقاط ضعف
<ul style="list-style-type: none"> • بار تاریخی رژیم گذشته • فقدان ساختار سازمانی قوی • اختلاف بر سر «پادشاهی» یا «جمهوری» • ضعف ارتباط با داخل کشور
فرصت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> • نوستالژی نسل جوان نسبت به دوره پهلوی • حمایت احتمالی غرب • امکان ائتلاف با جریانات دیگر
تهدیدها
<ul style="list-style-type: none"> • تبلیغات منفی نظام • مخالفت چپ‌ها و جمهوری‌خواهان • ریسک تفرقه درونی

پایگاه اجتماعی: طبقه متوسط شهری، نسل جوان حافظه تاریخی ندار، ایرانیان خارج از کشور

۲۰۲۰۳ جمهوری خواهان سکولار

جدول ۲۰۳: تحلیل SWOT جمهوری خواهان سکولار

نقاط ضعف	نقاط قوت
<ul style="list-style-type: none"> پراکندگی و عدم انسجام فقدان رهبر شاخص ضعف در بسیج توده‌ای 	<ul style="list-style-type: none"> پایبندی به اصول دموکراتیک کادرهای با تجربه سیاسی مقبولیت در محافل آکادمیک
تهدیدها	فرصت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> بین دو صندلی ماندن فقدان منابع مالی عدم شناخت عمومی 	<ul style="list-style-type: none"> موقع «نه سلطنت، نه استبداد» جذب نیروهای میانه تجربیات بین‌المللی

۳۰۲۰۳ چپ‌ها و سوسیالیست‌ها

- طیف: از سوسیال‌دموکرات‌ها تا کمونیست‌ها
- تاریخچه: سرکوب شدید در دهه ۶۰، بازسازی تدریجی
- نقاط قوت: تجربه سازمانی، ارتباط با جنبش کارگری
- نقاط ضعف: انگ تاریخی، اختلافات ایدئولوژیک، بار شوروی

۴۰۲۰۳ ملی-مذهبی‌ها و اصلاح طلبان خارج‌نشین

هشدار

این جریان پس از رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ با بحران هویتی عمیقی مواجه است. بسیاری از چهره‌های شاخص آن به مواضع رادیکال‌تر نزدیک شده‌اند.

- ویژگی: سابقه درون‌نظامی، تلاش برای اصلاح از درون (شکست‌خورده)
- چهره‌ها: برخی اصلاح طلبان سابق، ملی-مذهبی‌ها
- موقع فعلی: در حال گذار به اپوزیسیون برانداز

۵۰۲۰۳ جنبش‌های قومی-ملی

جدول ۳۰۳: جنبش‌های قومی-ملی

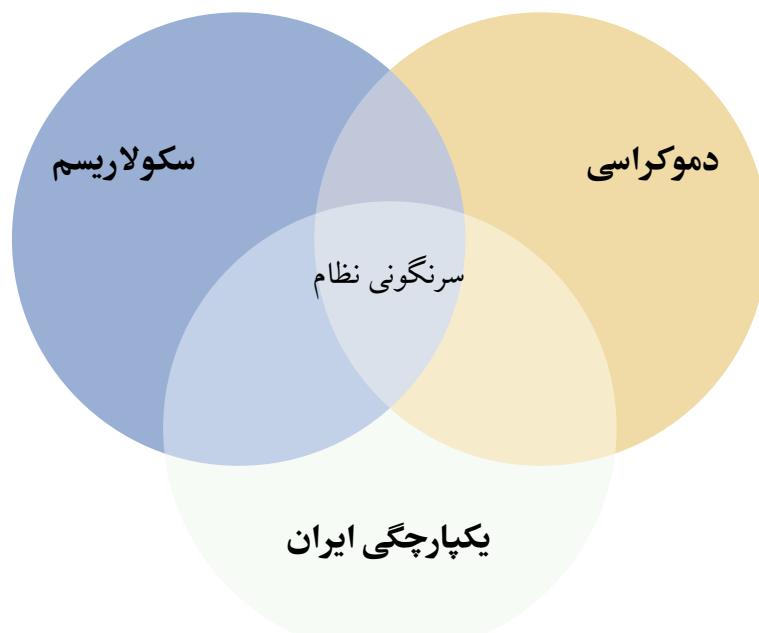
القومیت	جنبس آزادی‌بخش	احوازی‌ها	کومله، دموکرات	خواسته‌های کلیدی
کُرد				فرالیسم، حقوق فرهنگی
عرب				خودمختاری، حقوق زبانی
بلوچ				پایان تبعیض، توسعه
آذری				حقوق زبانی، هویت

۶۰۲۰۳ سازمان مجاهدین خلق

موقع بحث برانگیز

این سازمان به دلیل همکاری با عراق در جنگ و ساختار فرقه‌ای، مورد مناقشه است. اکثر جریانات اپوزیسیون از ائتلاف با آن پرهیز می‌کنند.

۳۰۳ نقاط همگرایی و واگرایی



شکل ۳۰۳: نقاط همگرایی اپوزیسیون

اشتراکات

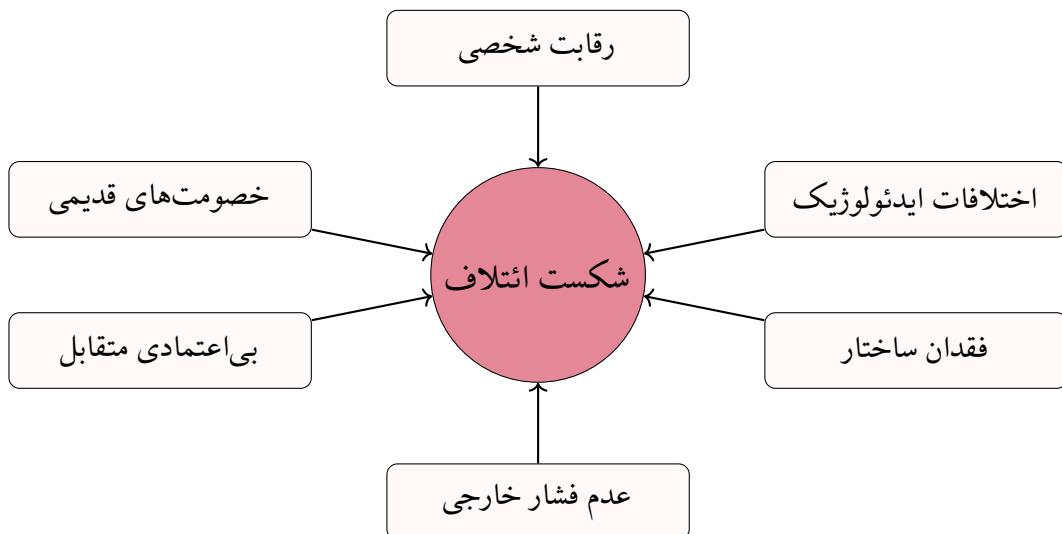
۱. سرنگونی نظام: تقریباً همه جریانات (به جز اصلاح طلبان افراطی) موافقند
۲. دموکراسی: توافق کلی بر ضرورت نظام دموکراتیک
۳. حقوق بشر: اجماع بر رعایت حقوق بنیادین
۴. جدایی دین از دولت: توافق قابل توجه

۲۰۳۰۳ نقاط واگرایی

جدول ۴۰۳: موضوعات اختلافی اصلی

موضوع ب	موضوع الف	موضوع
جمهوری	پادشاهی مشروطه	شکل حکومت
فدرال/خودمنتاری	مت مرکز	ساختار کشور
دولت رفاه	بازار آزاد	اقتصاد
محاکمه	عفو عمومی	عدالت انتقالی
استقلال نسبی	همکاری کامل	رابطه با غرب

۴۰۳ چرا ائتلاف شکل نمی‌گیرد؟



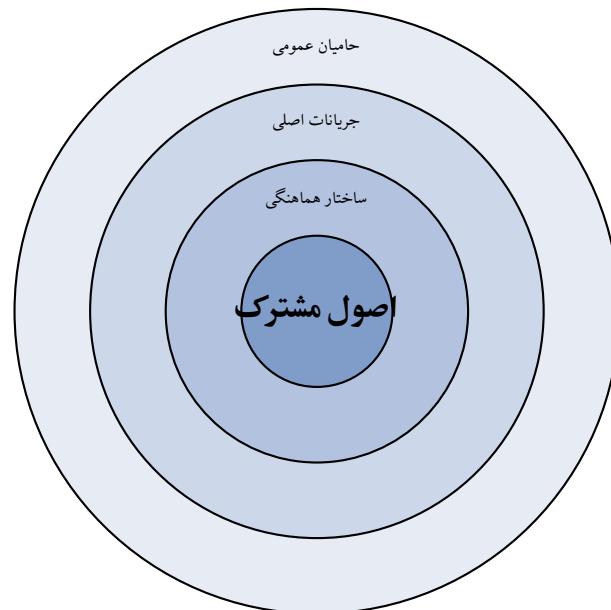
شکل ۴۰۳: عوامل شکست ائتلاف‌سازی

۵.۳ پتانسیل‌های ائتلاف‌سازی

فرصت‌های پیش رو

۱. منشور مهسا: تلاش برای ایجاد پلتفرم مشترک
۲. فشار نسل جوان: خواست عملگرایی به جای ایدئولوژی
۳. شکست نظام: هرچه نظام ضعیفتر، انگیزه اتحاد بیشتر
۴. مدل حداقلی: توافق بر اصول پایه بدون حل همه اختلافات

۱۰.۵.۳ مدل پیشنهادی ائتلاف



شکل ۵۰۳: مدل دایره‌ای ائتلاف

۶.۳ توصیه‌های عملی برای هر جریان

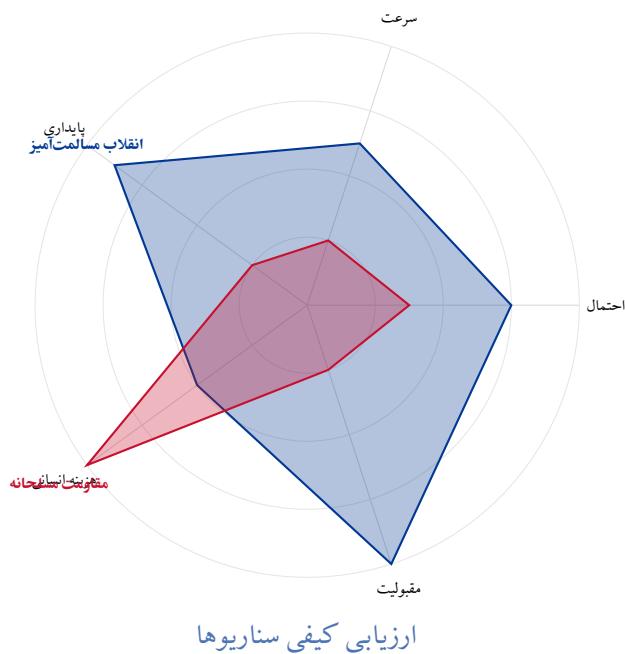
جدول ۵۰۳: توصیه‌های اختصاصی

توصیه کلیدی	جریان
موضع روشن درباره «پادشاهی یا جمهوری؟» - انعطاف بیشتر	مشروعطهخواهان
ایجاد ساختار متحده، معرفی چهره شاخص	جمهوریخواهان
فاصله از انگ تاریخی، تمرکز بر عدالت اجتماعی	چپ‌ها
تعیین تکلیف نهایی با نظام، موضع شفاف	ملی-مذهبی‌ها
تضمنی یکپارچگی ایران، مدل فدرالیسم دموکراتیک	جنبشهای قومی

خلاصه فصل

- اپوزیسیون ایران طیف متنوعی از جریانات را شامل می‌شود
- نقاط همگرایی (سرنگونی نظام، دموکراسی) بیش از واگرایی‌هاست
- ائتلاف‌سازی تاکنون به دلایل متعدد شکست خورده
- مدل «توافق حداقلی» واقع‌بینانه‌ترین مسیر است
- هر جریان نیاز به بازنگری و انعطاف دارد

سناریوهای گذار



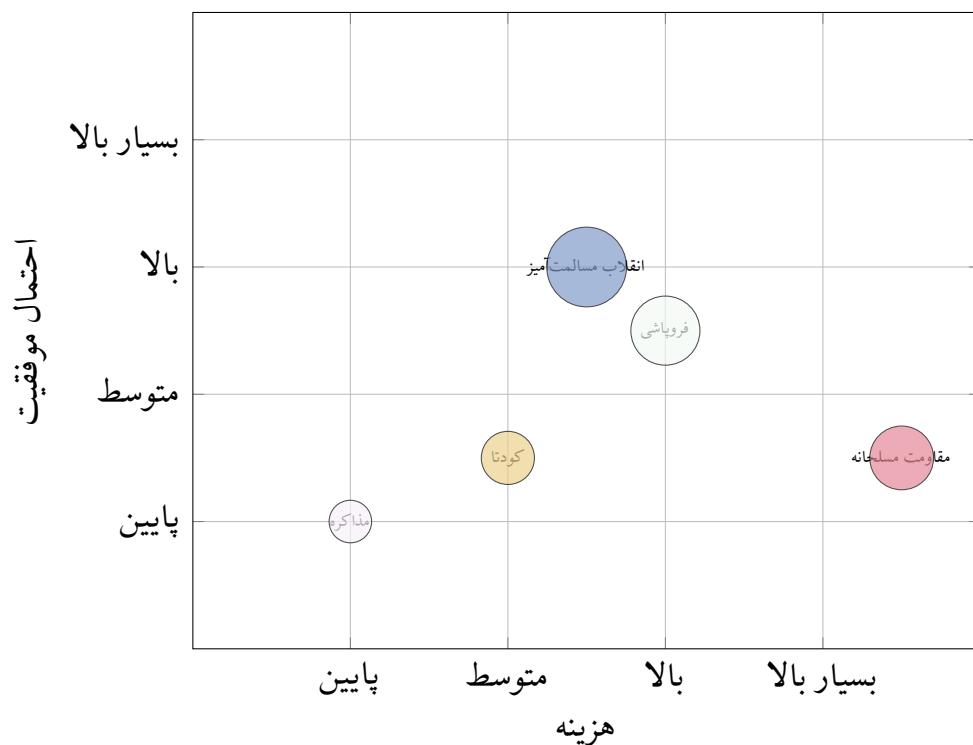
شکل ۱۰۴: مقایسه چندبعدی سناریوهای اصلی

«آینده قابل پیش‌بینی نیست، اما می‌توان برای سناریوهای مختلف آماده شد. هنر استراتژی، انتخاب بهترین مسیر در میان ناشناخته‌هاست.»

۱۰۴ چارچوب تحلیل سناریوها

هر سناریو بر اساس چهار معیار اصلی ارزیابی می‌شود:

۱. احتمال وقوع: چقدر محتمل است؟
۲. هزینه انسانی: چه تعداد قربانی؟
۳. مدت زمان: چقدر طول می‌کشد؟
۴. پایداری نتیجه: آیا دموکراسی پایدار خواهد بود؟



شکل ۲۰۴: موقعیت سناریوهای در ماتریس هزینه-احتمال

۲۰۴ سناریوی اول: انقلاب مردمی خشونت‌پرهیز

iranblue

سناریوی ۱: انقلاب مردمی

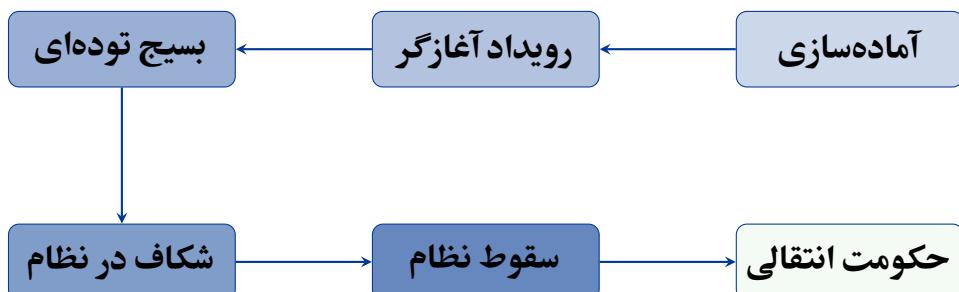
توصیف

خیزش گسترده مردمی با تاکتیک‌های غیرخشونت‌آمیز که به سقوط نظام منجر می‌شود. الهام‌گرفته از انقلاب‌های مخلعی اروپای شرقی.

پیش‌نیازها

- ائتلاف گسترده اپوزیسیون
- رهبری منسجم و قابل اعتماد
- یک رویداد آغازگر (Trigger Event)
- بسیج میلیونی در شهرهای بزرگ
- شکاف در نیروهای سرکوب

مراحل اجرا



جدول ۱۰۴: تحلیل هزینه-فایده سناریوی انقلاب مردمی

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	% ۳۵	نیازمند شرایط خاص
هزینه انسانی	متوسط تا بالا	خطر سرکوب خونین
مدت	۱۸-۶ ماه	پس از آغاز
پایداری	بالا	اگر حکومت انتقالی موفق باشد

۱۰۲۰۴ ریسک‌های اصلی

خطرات جدی

- سرکوب خونین مشابه دی‌ماه ۱۴۰۴ یا بدتر
- شکست در بسیج کافی
- عدم شکاف در نیروهای امنیتی
- رقابت‌های درونی اپوزیسیون در لحظه حساس

۳۰۴ سناریوی دوم: مقاومت مسلحانه

iranred

سناریوی ۲: مقاومت مسلحانه

توصیف

مبارزه مسلحانه علیه نظام، از چریکی تا شورش گستردۀ. این سناریو پر ریسک‌ترین و پرهزینه‌ترین گزینه است.

اشکال مختلف

۱. چریکی شهری: عملیات کوچک و پراکنده
۲. شورش منطقه‌ای: کنترل بخش‌هایی از کشور
۳. جنگ داخلی: درگیری تمام‌عیار

جدول ۲۰۴: تحلیل هزینه-فایده سناریوی مسلحانه

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال موفقیت	% ۱۵	بسیار پایین
هزینه انسانی	بسیار بالا	صدها هزار تا میلیون‌ها
مدت	نامشخص	سال‌ها تا دهه‌ها
پایداری	پایین	ریسک دیکتاتوری نظامی

هشدار جدی

این سناریو توصیه نمی‌شود. تجربه سوریه و لیبی نشان می‌دهد که مسلح شدن مردم معمولاً به جنگ داخلی، ویرانی و مداخله خارجی منجر می‌شود.

۴۰۴ سناریوی سوم: کودتای نظامی

irangold

سناریوی ۳: کودتای نظامی

توصیف

گروهی از نظامیان (احتمالاً از ارتش یا حتی سپاه) علیه رهبری قیام می‌کنند.

پیش‌نیازها

- نارضایتی گسترده در نیروهای مسلح
- شکاف بین فرماندهان و رهبری
- فشار اقتصادی بر نظامیان
- حمایت یا سکوت قدرت‌های خارجی

نمونه تاریخی: انقلاب میخک پرتغال (۱۹۷۴) نشان می‌دهد که کودتای نظامی می‌تواند به دموکراسی منجر شود، اما این استثناست نه قاعده.

جدول ۳۰۴: تحلیل سناریوی کودتا

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	% ۱۰	وابستگی شدید نظامیان به نظام
هزینه	متوسط	اگر سریع باشد
مدت	سریع	روزها تا هفته‌ها
پایداری	متوسط	ریسک دیکتاتوری نظامی

٥.٤ سناریوی چهارم: فروپاشی از درون

olgoogreen

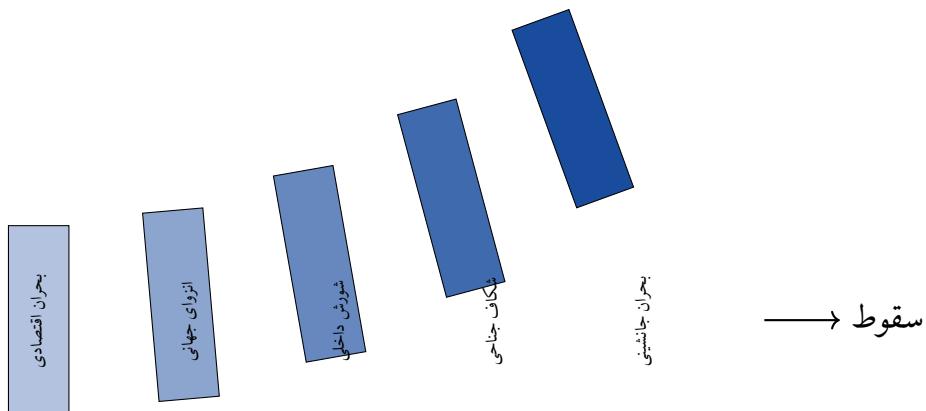
سناریوی ۴: فروپاشی

توصیف

نظام به دلیل تضادها و بحران‌های درونی از هم می‌پاشد. مشابه فروپاشی شوروی.

عوامل محرك

- بحران جانشینی رهبری
- ورشکستگی اقتصادی
- شورش‌های توده‌ای پی‌درپی
- تشدید تنش‌های جناحی
- از دست دادن متحдан منطقه‌ای



شکل ۴: اثر دومینوی فروپاشی

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	% ۲۵	بستگی به تحولات داخلی
هزینه	بالا	خطر هرج و مرج
مدت	متغیر	ماهها تا سال‌ها
پایداری	متوسط	نیازمند آمادگی اپوزیسیون

۶۰۴ سناریوی پنجم: گذار مذاکره‌ای

empireborder

سناریوی ۵: گذار مذاکره‌ای

توصیف

نظام تحت فشار به مذاکره با اپوزیسیون تن می‌دهد و انتقال قدرت تدریجی صورت می‌گیرد.

پیش‌نیازها

- تغییر در محاسبات هزینه- فایده نظام
- تضمین‌های امنیتی برای مقامات
- فشار بین‌المللی هماهنگ
- اپوزیسیون متحد و مشروع به عنوان طرف مذاکره

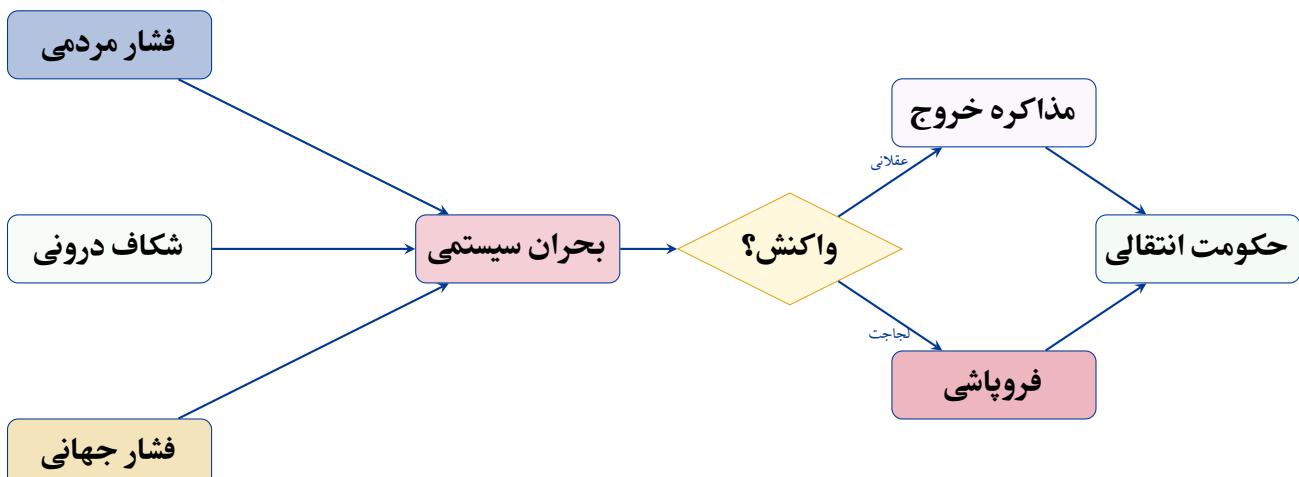
نمونه موفق: آفریقای جنوبی، جایی که نظام آپارتاید پس از سال‌ها مذاکره قدرت را واگذار کرد. اما شرایط ایران بسیار متفاوت است.

معیار	ارزیابی	توضیح
احتمال	% ۱۵	نظام اراده‌ای برای مذاکره ندارد
هزینه	پایین	کم خشونت‌ترین گزینه
مدت	طولانی	سال‌ها
پایداری	بالا	اگر توافق جامع باشد

۷۰۴ سناریوی ترکیبی: واقع‌بینانه‌ترین مسیر

تحلیل کلیدی

در عمل، گذار احتمالاً ترکیبی از چند سناریو خواهد بود. محتمل‌ترین مسیر: فشار مردمی + فروپاشی تدریجی + احتمالاً مذاکره در مراحل پایانی



شکل ۴۰۴: مسیر ترکیبی احتمالی گذار

۸۰۴ ماتریس مقایسه‌ای سناریوها

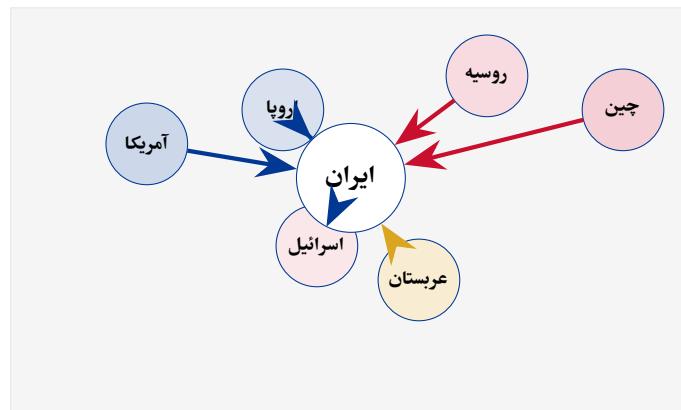
جدول ۴۰۴: جدول مقایسه‌ای کامل سناریوها

سناریو	احتمال	هزینه	سرعت	پایداری	توصیه
انقلاب خشونت‌پرهیز	% ۳۵	متوسط	۱۸-۶ ماه	بالا	اولویت
مقاومت مسلحانه	% ۱۵	بسیار بالا	نامشخص	پایین	اجتناب
کودتا	% ۱۰	متوسط	سریع	متوسط	غیرقابل برنامه‌ریزی
فروپاشی	% ۲۵	بالا	متغیر	متوسط	آمادگی
مذاکره	% ۱۵	پایین	طولانی	بالا	در صورت امکان
ترکیبی	-	متوسط	-	بالا	واقع‌بینانه

- پنج سناریوی اصلی برای گذار قابل تصور است
- انقلاب خشونت‌پر هیز بیشترین احتمال موفقیت را دارد
- مقاومت مسلحانه به شدت توصیه نمی‌شود
- سناریوی ترکیبی واقع‌بینانه‌ترین مسیر است
- آمادگی برای چندین سناریو ضروری است

فصل ۵

بعد بین‌المللی



تأثیرگذاری بازیگران بین‌المللی بر وضعیت ایران

شکل ۱۰.۵: نقشه بازیگران بین‌المللی و فشارهای دیپلماتیک

«درک منافع بازیگران بین‌المللی کلید بهره‌برداری از آنهاست.»

۱۰۵ بازیگران کلیدی

جدول ۱۰۵ : تحلیل بازیگران اصلی

بازیگر	منافع کلیدی	موقع
آمریکا	جلوگیری از برنامه هسته‌ای، تضعیف نفوذ منطقه‌ای	ضد نظام
اسرائیل	خنثی‌سازی تهدید، تضعیف نیروهای نیابتی	ضد نظام
اتحادیه اروپا	ثبت منطقه‌ای، تجارت، حقوق بشر	محاط
روسیه	همکاری نظامی، مقابله با غرب	حامی نظام
چین	نفت، جاده ابریشم، موازنۀ قدرت	حامی نظام
عربستان	رقابت منطقه‌ای، امنیت	ضد نظام

۲۰۵ انواع مداخله

۱۰۲۰۵ تحریم‌ها و فشار اقتصادی

- تحریم نفتی: کاهش ۸۰٪ صادرات
- تحریم بانکی: قطع دسترسی به سیستم مالی
- تحریم افراد: مسدود کردن دارایی‌های مقامات

۲۰۲۰۵ حمایت دیپلماتیک

الگو و درس

- شناسایی حکومت انتقالی
- محکومیت‌های بین‌المللی
- حمایت از محکمه در ICC

۳۰۲۰۵ کمک غیرنظمی

رسانه، فناوری دور زدن فیلترینگ، آموزش کادرها، کمک مالی.

٤٠٢٥ مداخله نظامی

هشدار

مداخله نظامی گسترده غیرمحتمل و مخرب است. درس‌های عراق و افغانستان.

٣٠٥ فرصت‌های کنونی

نکته استراتژیک

۱. تضعیف نیروهای نیابتی
۲. انزوای بیشتر نظام
۳. توجه بین‌المللی پس از رویدادهای اخیر
۴. اجماع نسبی غرب و اعراب

٤٠٥ توصیه‌ها برای دیپلماسی اپوزیسیون

توضیح	توصیه
یک صدای واحد در مخالف بین‌المللی	وحدت در پیام
اجتناب از وابستگی به هر قدرت خارجی	استقلال
حضور در پارلمان‌ها و نهادهای بین‌المللی	لابی مؤثر
فشار ایرانیان خارج بر دولت‌ها	بسیج دیاسپورا

خلاصه فصل

- بازیگران بین‌المللی منافع متفاوتی دارند
- تحریم‌ها مؤثرترین ابزار فعلی هستند
- مداخله نظامی گسترده غیرمحتمل است
- اپوزیسیون باید مستقل اما عمل‌گرا باشد

فصل ۶

تقویت اپوزیسیون



ارکان تقویت نیروهای اپوزیسیون

شکل ۱۰.۶: مدل ارتقای توانمندی‌های مبارزاتی

«پیروزی از آن کسی است که هم خود را قوی کند و هم دشمن را ضعیف.»

۱۰.۶ چگونه ما قوی‌تر شویم؟

۱۰.۶.۱ ائتلاف‌سازی عملی

اصول ائتلاف موفق

۱. توافق بر حداقل‌ها: سرنگونی، دموکراسی، حقوق بشر

۲. پذیرش تنوع: اختلاف نظر طبیعی و سالم است

۳. ساختار شفاف: مسئولیت‌ها و تصمیم‌گیری روش

۴. مکانیزم حل اختلاف: رویه‌های مشخص



شکل ۲۰.۶: مسیر ائتلاف‌سازی

۲۰.۶ ساختارسازی سازمانی

نهاد پیشنهادی	وظیفه
شورای هماهنگی	تصمیم‌گیری کلان، نمایندگی بین‌المللی
کمیته رسانه	هماهنگی پیام‌رسانی، مبارزه با تحریف
کمیته حقوقی	مستندسازی، عدالت انتقالی
کمیته ارتباط با داخل	شبکه‌سازی امن، انتقال اطلاعات
کمیته منابع	جذب و مدیریت شفاف منابع مالی

جدول ۱۰.۶: ساختار پیشنهادی اپوزیسیون متحد

۲۰.۷ ارتباط با داخل کشور

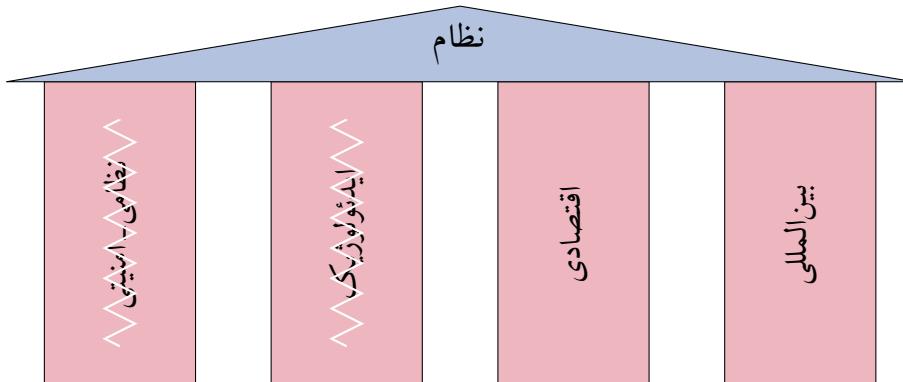
چالش امنیتی

ارتباط با داخل پرخطر است. باید با رعایت کامل اصول امنیتی صورت گیرد.

- استفاده از ابزارهای رمزنگاری شده
- شبکه‌های غیر مرکز و سلولی
- آموزش امنیت دیجیتال
- اجتناب از افشای هویت فعالان

۲۰.۸ چگونه حکومت ضعیفتر شود؟

۱۰۲۰۶ شکستن ستون‌های قدرت



شکل ۳۰۶: ستون‌های قدرت نظام

۲۰۲۰۶ نافرمانی مدنی

اشکال نافرمانی مدنی

۱. اعتصاب عمومی و صنفی
۲. تحریم انتخابات و نهادها
۳. عدم پرداخت قبوض دولتی
۴. اعتراضات خیابانی
۵. کمپین‌های رسانه‌ای

۳.۶ استراتژی‌های ارتباطی و رسانه‌ای

چالش	کاربرد	پلتفرم
هزینه بالا	دسترسی گستردۀ، اخبار	تلویزیون ماهواره‌ای
فیلترینگ	بسیج سریع، ویدئو	شبکه‌های اجتماعی
نظرارت امنیتی	ارتباط مستقیم	پیام‌رسان‌ها

جدول ۲۰۶: ابزارهای ارتباطی

۴۰۶ نقش دیاسپورا

- لابی‌گری: فشار بر دولت‌ها و نمایندگان

- **تأمین مالی:** کمک به فعالیت‌های اپوزیسیون
- **تخصص:** ارائه دانش فنی و مدیریتی
- **رسانه:** تولید و انتشار محتوا

۵.۶ اولویت‌بندی اقدامات

تأثیر	فوریت	اقدام	#
بالا	بالا	ائتلاف‌سازی	۱
بالا	بالا	ساختارسازی	۲
متوسط	بالا	ارتباط با داخل	۳
بالا	متوسط	دیپلماسی	۴
متوسط	متوسط	جذب منابع	۵

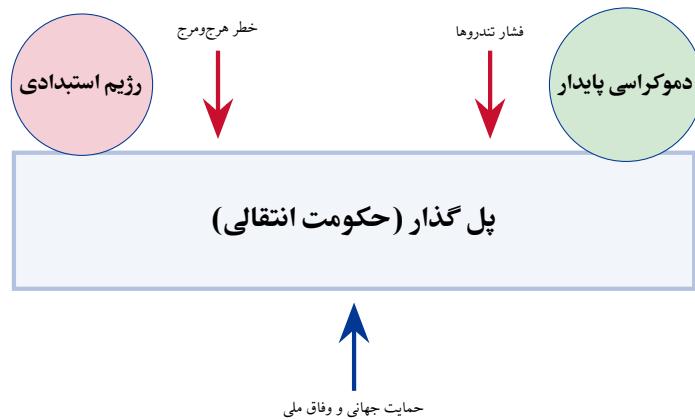
جدول ۳۰۶: ماتریس اولویت‌بندی

خلاصه فصل

- ائتلاف بر پایه توافق حداقلی ممکن است
- ساختارسازی سازمانی ضروری است
- ارتباط امن با داخل حیاتی است
- نافرمانی مدنی ستون‌های قدرت را تضعیف می‌کند
- دیاسپورا نقش کلیدی دارد

فصل ۷

مدیریت دوره گذار



شکل ۱۰۲ : مدل مدیریت تعادل در دوره گذار

«سخت‌ترین بخش انقلاب، نه سرنگونی که ساختن است. روز بعد از پیروزی آغاز آزمون واقعی است.»

۱۰۷ چالش‌های «روز بعد»

خطرات فوری

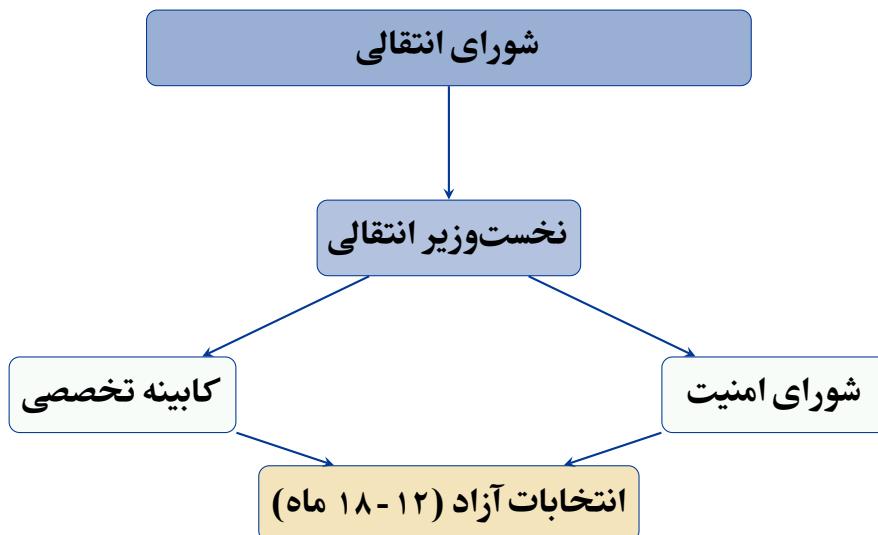
- **خلأ قدرت:** فقدان نهادهای تصمیم‌گیری
- **امنیت:** خطر شورش، غارت، انتقام‌جویی
- **اقتصاد:** بحران ارز، کمبود کالا
- **انتقام:** خطر کشتار عوامل نظام

۲۰۷ جلوگیری از سوریه‌ای شدن

پیشگیری	عوامل	سناریوی خطر
خلع سلاح، وحدت ملی	گروههای مسلح، شکاف قومی	جنگ داخلی
استقرار سریع امنیت	فقدان نظم، انتقام	هرج و مرج
فدرالیسم، حقوق اقلیت‌ها	جدایی طلبی	تجزیه

جدول ۱۰۷: سناریوهای خطر و پیشگیری

۳۰۷ مدل حکومت انتقالی



شکل ۲۰۷: ساختار حکومت انتقالی

۴۰۷ نقش نیروهای مسلح

- ارتش: حفظ با پاکسازی فرماندهان + نظارت
- سپاه: انحلال یا ادغام تدریجی
- پلیس: بازسازی با اولویت

۵.۷ عدالت انتقالی

اصول عدالت انتقالی

۱. حقیقت‌یابی: کمیسیون حقیقت
۲. محاکمه: رهبران اصلی جنایات
۳. جبران: غرامت به قربانیان
۴. اصلاحات: تغییر نهادها

تعادل: عدالت باید با ثبات متوازن شود. عفو محدود برای عوامل رده پایین ممکن است ضروری باشد.

۶.۷ جدول زمانی دوره گذار

زمان	اقدامات کلیدی
هفته ۱	استقرار شورای انتقالی، اعلام قانون اساسی مؤقت
ماه ۱ - ۳	ثبتیت امنیت، بازگشایی اقتصاد، آزادی زندانیان
ماه ۳ - ۶	تشکیل کمیسیون‌ها، آغاز اصلاحات
ماه ۶ - ۱۲	آماده‌سازی انتخابات، تدوین قانون اساسی
ماه ۱۲ - ۱۸	انتخابات آزاد، انتقال به حکومت منتخب

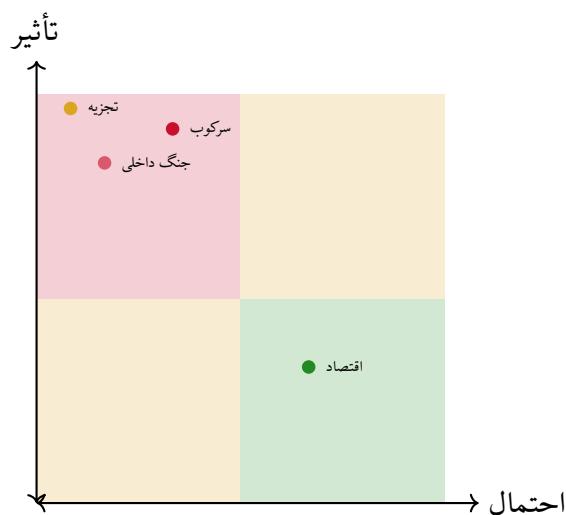
جدول ۶.۷: جدول زمانی پیشنهادی

خلاصه فصل

- «روز بعد» سخت‌تر از سرنگونی است
- آمادگی قبلی برای حکومت انتقالی ضروری است
- نیروهای مسلح باید مدیریت شوند نه نابود
- عدالت انتقالی باید با ثبات متوازن باشد

فصل ۸

تحلیل ریسک

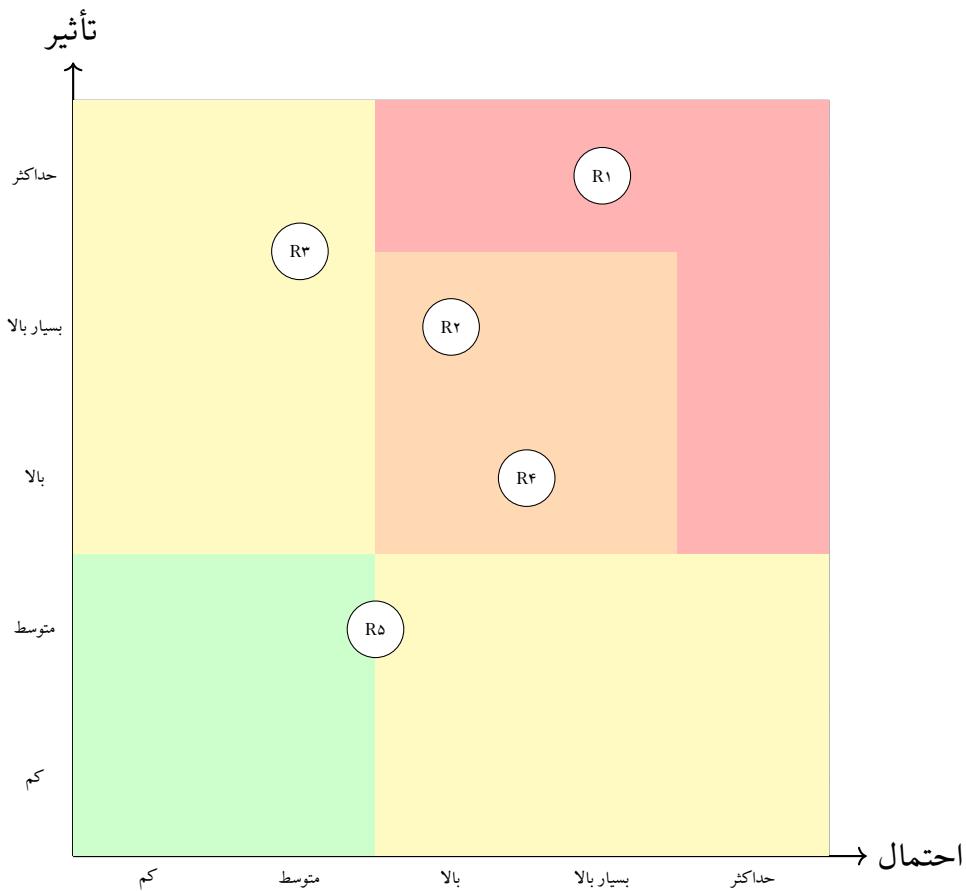


نقشه حرارتی ریسک‌های استراتژیک

شکل ۱۰.۸ : ارزیابی توزیع ریسک‌های گذار

«مدیریت ریسک یعنی آمادگی برای بدترین و تلاش برای بهترین.»

۱۰.۸ ماتریس ریسک



شکل ۲۰.۸: ماتریس ریسک استراتژیک

ریسک	کد	ریسک	احتمال	تأثير
سرکوب خونین تر	۱R		بالا	حداکثر
جنگ داخلی	۲R		متوسط	بسیار بالا
تجزیه کشور	۳R		کم	حداکثر
دیکتاتوری جدید	۴R		متوسط	بالا
شکست اقتصادی	۵R		متوسط	متوسط

جدول ۱۰.۸: فهرست ریسک‌های اصلی

۲۰.۸ سناریوهای بدترین حالت

۱۰۲۰۸ سناریو ۱: سرکوب خونین

هشدار

نظام با استفاده از تمام ظرفیت سرکوب، اعتراضات را سرکوب می‌کند.

- **تلفات:** هزاران تا دهها هزار
- **پیامد:** سکوت موقت، خشم انباشته
- **کاهش:** تاکتیک‌های پراکنده، اجتناب از تجمعات متمرکز

۲۰۲۰۸ سناریو ۲: جنگ داخلی

هشدار

درگیری مسلحانه بین گروه‌های مختلف.

- **تلفات:** صدها هزار
- **پیامد:** ویرانی، مداخله خارجی
- **کاهش:** اجتناب از مسلح شدن، وحدت اپوزیسیون

۳۰۲۰۸ سناریو ۳: تجزیه

هشدار

جدایی مناطق قومی.

- **احتمال:** پایین اما موجود
- **کاهش:** تضمین حقوق اقلیت‌ها، فدرالیسم

۳.۸ استراتژی‌های کاهش ریسک

استراتژی کاهش	ریسک
تکنیک‌های غیر مرکز، حمایت بین‌المللی	سرکوب
وحدت اپوزیسیون، خلع سلاح	جنگ داخلی
فدرالیسم، حقوق برابر	تجزیه
ناظارت بین‌المللی، نهادهای قوی	دیکتاتوری

جدول ۲۰.۸ : استراتژی‌های کاهش ریسک

خلاصه فصل

- ریسک‌های جدی وجود دارند و باید مدیریت شوند
- سرکوب خونین محتمل‌ترین ریسک است
- جنگ داخلی و تجزیه باید به شدت از آنها اجتناب شود
- استراتژی‌های کاهش از قبل باید آماده باشند

فصل ۹

نقشه راه عملیاتی



توالی زمانی مراحل عملیاتی

شکل ۱۰.۹: نقشه راه کلی عملیات گذار

«هدف بدون برنامه فقط یک آرزوست. برنامه بدون عمل فقط یک رویاست.»

۱۰.۹ مرحله اول: ثبت (۳-۰ ماه)

مسئول	اقدام
رهبران	تشکیل کمیته هماهنگی موقت
کمیته	تعیین سخنگوی واحد
فنی	راه اندازی کانال های ارتباطی امن
همه	تدوین بیانیه اصول مشترک

جدول ۱۰.۹: چک لیست مرحله ثبت

۲۰.۹ مرحله دوم: ائتلاف سازی (۳-۱۲ ماه)



شکل ۲۰.۹: فرآیند ائتلاف سازی

۳۰۹ مرحله سوم: بسیج (۱۸-۶ ماه)

- ارتباط با شبکه‌های داخلی
- کمپین‌های رسانه‌ای
- لابی‌گری بین‌المللی
- جذب منابع
- آموزش کادرها

۴۰۹ مرحله چهارم: اقدام

شرایط آغاز

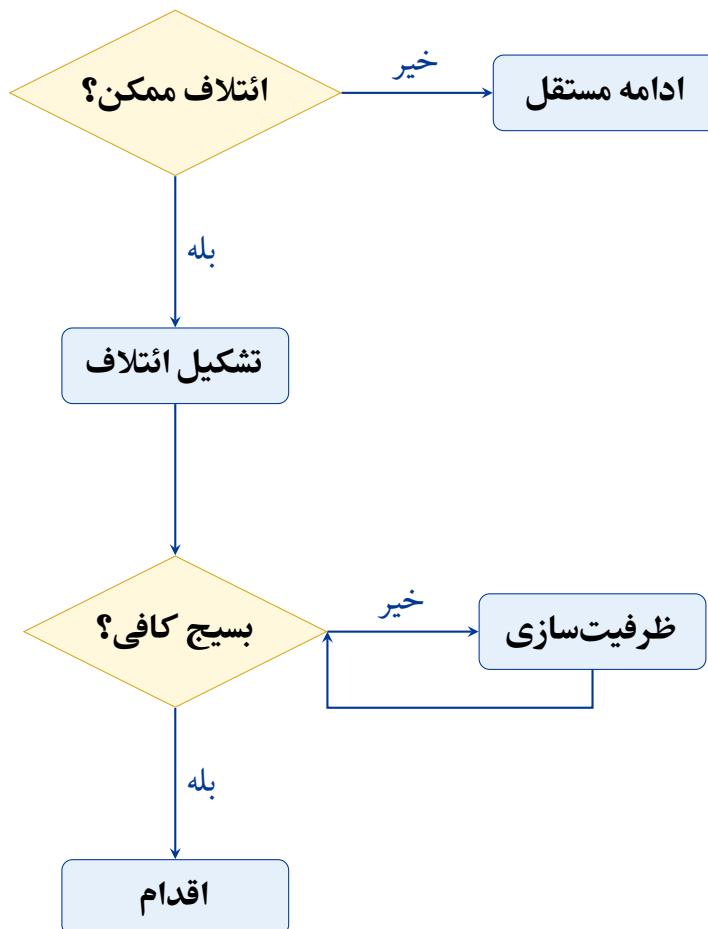
۱. ائتلاف پایدار شکل گرفته
۲. حمایت بین‌المللی تأمین شده
۳. ظرفیت بسیج کافی
۴. رویداد آغازگر (Trigger)
۵. آمادگی برای حکومت انتقالی

۵۰۹ شاخص‌های پایش پیشرفت

شاخص	هدف	وضعیت فعلی
تعداد جریانات در ائتلاف	+۵	در حال مذاکره
بودجه سالانه	M+۱۰	نامشخص
حمایت دولتها	+۳	۲ - ۱
ارتباط با داخل	فعال	محدود

جدول ۲۰۹: داشبورد پایش

٦.٩ نقاط تصمیم‌گیری کلیدی



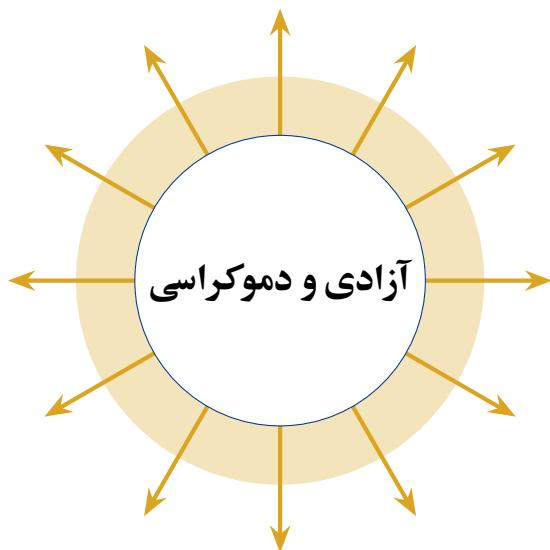
شکل ٣.٩: درخت تصمیم‌گیری

خلاصه فصل

- نقشه راه چهار مرحله‌ای: تثبیت، ائتلاف، بسیج، اقدام
- هر مرحله اقدامات و مسئولین مشخص دارد
- شاخص‌های پایش باید مرتب بررسی شوند
- نقاط تصمیم‌گیری کلیدی را بشناسید

فصل ۱۰

جمع‌بندی



افق روشن ایران فردا

شکل ۱۰.۱۰: پایان استبداد و طلوع آزادی

۱۰.۱۰ ده پیام کلیدی

۱. نظام در بحران است: بحران مشروعیت، اقتصاد و انزوای بین‌المللی
۲. سرنگونی ممکن است: اما نیازمند استراتژی و سازماندهی
۳. ائتلاف ضروری است: تفرقه بزرگ‌ترین ضعف اپوزیسیون است
۴. خشونت‌پرهیزی برتری دارد: تجربه نشان می‌دهد مؤثرتر است
۵. روز بعد مهم‌تر است: آمادگی برای حکومت انتقالی حیاتی است
۶. ریسک‌ها جدی‌اند: جنگ داخلی و تجزیه باید اجتناب شود

۷. بین‌الملل ابزار است: نه ناجی - استفاده هوشمند
۸. نسل جوان کلید است: انرژی و شجاعت بی‌نظیر
۹. زمان مهم است: فرصت ابدی نیست
۱۰. امید واقعی وجود دارد: تغییر آمدنی است

۲۰۱۰ فراخوان عمل

به رهبران اپوزیسیون

- منافع شخصی را کنار بگذارید
- ائتلاف را جدی بگیرید
- ساختار بسازید
- با داخل ارتباط برقرار کنید

به فعالان داخل

- امنیت شخصی اولویت است
- شبکه‌سازی کنید
- امید را زنده نگه دارید
- منتظر لحظه مناسب باشید

به دیاسپورا: صدای داخل باشید. لابی کنید. منابع فراهم کنید.

۳۰۱۰ کلام آخر: امید واقع‌بینانه

تاریخ به ما می‌آموزد که هیچ نظام استبدادی ابدی نیست. دیوار برلین فرو ریخت. آپارتاید پایان یافت. شوروی فروپاشید. جمهوری اسلامی نیز استشنا نخواهد بود. اما تغییر خود به خود نمی‌آید. تغییر نیازمند:

- وحدت نیروهای آزادی‌خواه
- صبر استراتژیک

• آمادگی برای بهره‌برداری از فرصت‌ها

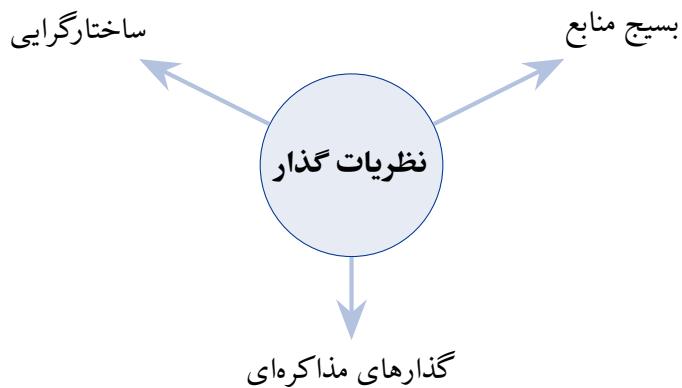
• شجاعت مردم

آینده در دست ماست. وقت عمل است.

«پایان استبداد، آغاز آزادی»

پیوست آ

نظریه‌های انقلاب و گذار



چارچوب‌های تئوریک مطالعه گذار سیاسی

شکل آ.۱۰: تلفیق نظریه‌های کلیدی در مدل گذار ایران

آ.۱ نظریه ساختاری اسکاچپول

تدا اسکاچپول در کتاب «دولت‌ها و انقلاب‌های اجتماعی» (۱۹۷۹) استدلال می‌کند که انقلاب‌ها زمانی رخ می‌دهند که:

- دولت دچار بحران مالی و نظامی شود
- نخبگان از حکومت فاصله بگیرند
- دهقانان/توده‌ها ظرفیت سازماندهی داشته باشند

کاربرد برای ایران: بحران مالی و فشار بین‌المللی موجود است. شکاف نخبگان رو به افزایش. ظرفیت سازماندهی توده‌ها (به ویژه طبقه متوسط شهری) نسبتاً بالا.

آ. نظریه بسیج منابع تیلی

چارلز تیلی تأکید می‌کند که جنبش‌های اجتماعی نیازمند:

۱. منابع (پول، نیرو، سازمان)
۲. فرصت سیاسی
۳. چارچوب‌بندی مناسب (Framing)

آ. ۱۹۸ روش جین شارپ

جين شارپ در «از دیکتاتوری به دموکراسی» ۱۹۸ روش مبارزه غیرخشونت‌آمیز را فهرست کرده:

دسته	تعداد روش‌ها	نمونه
اعتراض نمادین	۵۴	تظاهرات، امضا، نمادها
عدم همکاری اجتماعی	۱۶	اعتتصاب اجتماعی
عدم همکاری اقتصادی	۴۹	اعتتصاب، تحریم خرید
عدم همکاری سیاسی	۳۸	تحریم انتخابات، نافرمانی
مداخله غیرخشونت‌آمیز	۴۱	تحصین، اشغال

جدول آ.۱: دسته‌بندی روش‌های جین شارپ

آ. انقلاب‌های محملی: الزامات

تجربه اروپای شرقی نشان می‌دهد انقلاب موفق غیرخشونت‌آمیز نیازمند:

الگو و درس

۱. رهبری متحد و شناخته شده
۲. سازمان‌های مدنی قوی
۳. رسانه‌های مستقل
۴. حمایت بین‌المللی
۵. شکاف در نیروهای امنیتی
۶. یک رویداد آغازگر

آ.۵ نظریه گذار دموکراتیک

او دانل و اشمیتر چهار مرحله گذار را تعریف کردند:



شکل آ.۲۰: مراحل گذار دموکراتیک

آ.۶ چارچوب ترکیبی پیشنهادی

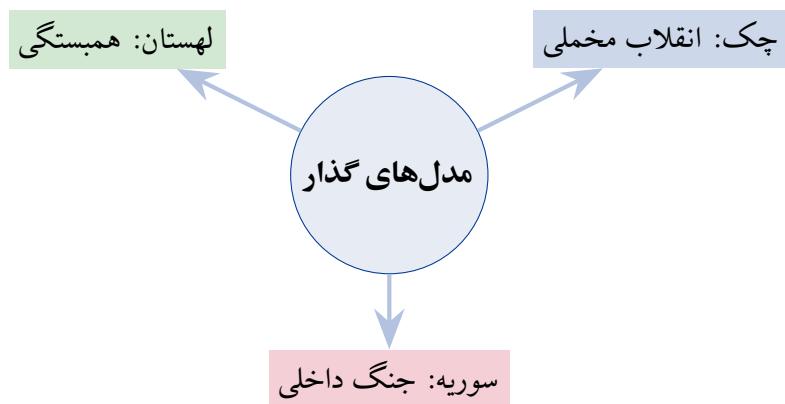
برای ایران، ترکیبی از نظریه‌ها مناسب‌تر است:

نکته استراتژیک

- از اسکاچپول: توجه به بحران‌های ساختاری نظام
- از تیلی: تمرکز بر بسیج منابع و فرصت سیاسی
- از شارپ: تاکتیک‌های غیرخشونت‌آمیز
- از گذارشناسان: برنامه‌ریزی برای دوره انتقالی

پیوست ب

مطالعات موردي



شکل ب.۱۰: توزیع الگوهای موفق و ناموفق گذار در جهان

ب.۱۰ نمونه‌های موفق

ب.۱۰.۱ لهستان: جنبش همبستگی (۱۹۸۰-۱۹۸۹)

عامل	توضیح
رهبری	لخ والسا - کارگر کاریزماتیک
سازمان	اتحادیه کارگری ۱۰ میلیونی
حمایت	کلیسای کاتولیک، غرب
تاکتیک	اعتصاب، مذاکره
نتیجه	انتخابات آزاد ۱۹۸۹

جدول ب.۱۰: خلاصه تجربه لهستان

درس برای ایران: اهمیت سازماندهی کارگری و حمایت نهاد مذهبی (که در ایران وجود ندارد).

ب ۲۰. چکسلواکی: انقلاب محملی (۱۹۸۹)

- مدت: تنها ۱۰ روز
- تاکتیک: تظاهرات مسالمت‌آمیز گسترده
- رهبری: واسلاو هاول - نمایشنامه‌نویس
- کلید: اعتصاب عمومی + ترک حزب کمونیست

ب ۳۰. آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۴)

درس‌های کلیدی

- مذاکره ممکن است حتی با رژیم سرکوبیگر
- عدالت انتقالی بدون انتقام (کمیسیون حقیقت)
- رهبری اخلاقی ماندلا
- فشار تحریم‌های بین‌المللی

ب ۴۰. پرتغال: انقلاب میخک (۱۹۷۴)

کودتای نظامی چپگرا که به دموکراسی منجر شد. نشان‌دهنده امکان گذار از طریق نظامیان.

ب ۲۰. نمونه‌های ناموفق

ب ۱۰۲. سوریه (۲۰۱۱-حال)

چرا شکست خورد؟

- تفرقه شدید اپوزیسیون
- مسلح شدن زودهنگام
- مداخله روسیه و ایران
- فقدان حمایت غربی مؤثر
- شکاف‌های فرقه‌ای و قومی

درس: اجتناب از مسلح شدن + وحدت اپوزیسیون

ب. ۲۰. ونزوئلا

علی‌رغم فشار بین‌المللی و اپوزیسیون قوی، نظام مادورو دوام آورد:

- حمایت روسیه و چین
- کنترل نظامیان بر اقتصاد
- سرکوب مؤثر

ب. ۳. جدول مقایسه‌ای

نتیجه	وحدت	حمایت خارجی	روش	مدت	کشور
موفق	بالا	غرب	غیرخشن	۹ سال	لهستان
موفق	بالا	غرب	غیرخشن	۱۰ روز	چک
موفق	بالا	غرب	مذاکره	۴ سال	آفریقای جنوبی
شکست	پایین	محدود	مسلح	+۱۳ سال	سوریه
جاری	متوسط	غرب	مختلط	+۶ سال	ونزوئلا
؟	پایین	بالقوه	؟	-	ایران

جدول ب.۲۰: مقایسه نمونه‌ها با ایران

ب. ۴. نتیجه‌گیری

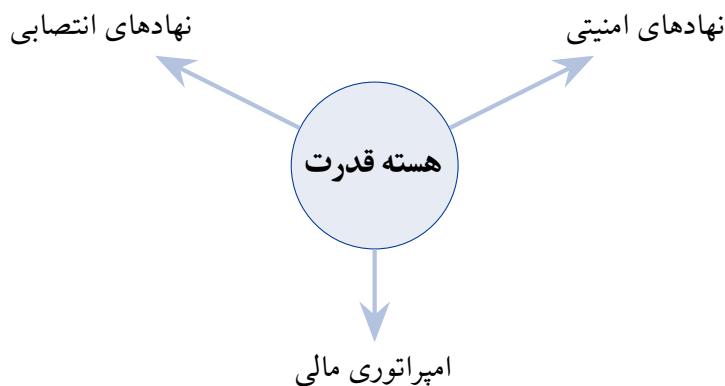
نکته استراتژیک

عوامل کلیدی موفقیت:

۱. وحدت اپوزیسیون
۲. خشونت پرهیزی
۳. حمایت بین‌المللی
۴. شکاف در نظام
۵. آمادگی برای دوره انتقالی

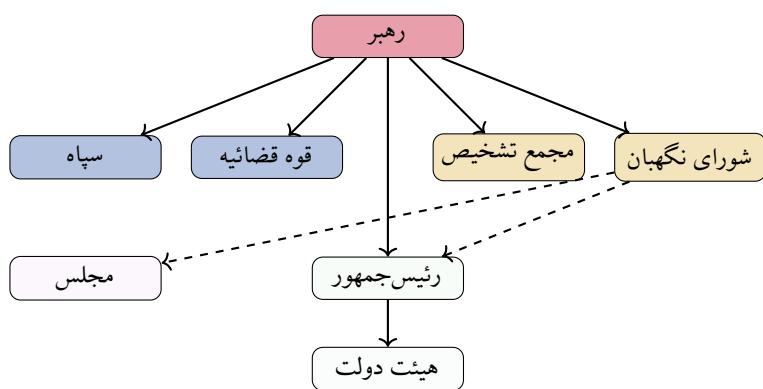
پیوست پ

ساختار قدرت جمهوری اسلامی



شکل پ.۱۰: ساختار درونی و شبکه‌وار قدرت

پ.۱۰ نمودار سازمانی



شکل پ.۲۰: ساختار قدرت رسمی

پ.۲۰ بیت رهبری

مرکز اصلی قدرت که شامل:

- دفتر رهبری
- مشاوران ارشد
- نمایندگان ولی فقیه در نهادها
- شبکه‌های مالی (ستاد اجرایی فرمان امام)

پ. ۳. سپاه پاسداران

بخش	وظیفه
نیروی زمینی	کنترل داخلی، سرکوب
نیروی دریایی	خلیج فارس
نیروی هوافضا	موشک‌ها، پهپادها
نیروی قدس	عملیات خارجی، نیروهای نیابتی
بسیج	سرکوب داخلی، جاسوسی
اطلاعات سپاه	جاسوسی، ضداطلاعات
خاتم الانبیا	امپراتوری اقتصادی

جدول پ.۱۰: بخش‌های سپاه پاسداران

پ. ۴. شبکه‌های اقتصادی

- ستاد اجرایی فرمان امام: تخمین ۲۰۰ میلیارد دلار
- بنیاد مستضعفان: تخمین ۱۰۰ میلیارد دلار
- شرکت‌های سپاه: تخمین ۵۰ میلیارد دلار

پ. ۵. نقاط آسیب‌پذیری

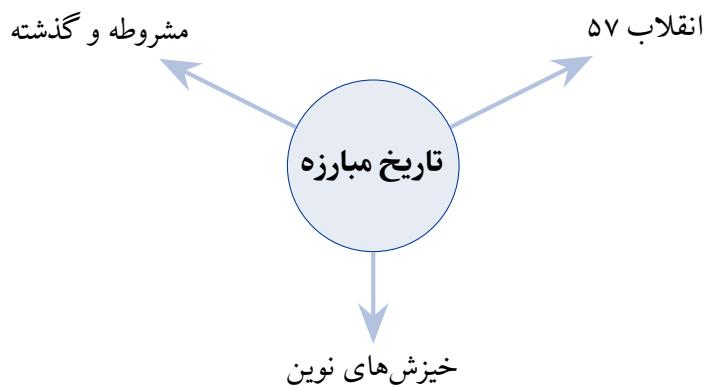
هشدار

۱. جانشینی رهبری: فقدان جانشین واضح
۲. وابستگی به نفت: تحریم‌پذیری
۳. تنش جناحی: رقابت‌های درونی
۴. فساد سیستماتیک: بی‌اعتمادی عمومی

۵. انزوای بین‌المللی: کاهش متحдан

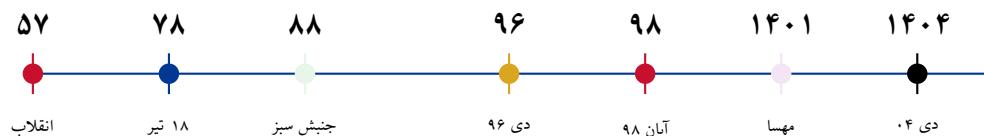
پیوست ت

تاریخ جنبش‌های ایران



شکل ت.۱۰: سیر تکامل جنبش‌های اعتراضی در ایران

ت.۱۰ خط زمانی جنبش‌ها



شکل ت.۲۰: خط زمانی جنبش‌های اعتراضی

ت.۲۰ جنبش دانشجویی ۱۸ تیر ۱۳۷۸

- علت: بسته شدن روزنامه سلام
- گسترده: دانشگاه تهران، سپس سایر شهرها
- سرکوب: حمله انصار حزب الله
- درس: اهمیت گسترش به خارج از دانشگاه

ت.۳ جنبش سبز ۱۳۸۸

توضیح	ویژگی
تقلب انتخاباتی	علت
موسوی و کروبی	رهبری
«رأی من کو؟»	شعار
میلیون‌ها نفر در تهران	گستره
کهریزک، کشتار، زندان	سرکوب
شکست، حصر رهبران	نتیجه

جدول ت.۱۰: مشخصات جنبش سبز

ت.۴ خیزش دیماه ۱۳۹۶

اولین جنبش ضدنظام (نه اصلاح طلبانه):

- شعار «اصلاح طلب، اصول‌گرا، دیگه تمومه ماجرا»
- گستره: شهرستان‌ها، طبقات پایین
- سرکوب سریع

ت.۵ خیزش آبان ۱۳۹۸

خونین‌ترین سرکوب

- علت: افزایش قیمت بنزین
- کشته: ۱۵۰۰ + (طبق رویترز)
- قطع اینترنت: ۱ هفته
- گستره: سراسری

ت.۶ جنبش مهسا ۱۴۰۱

- علت: کشته شدن مهسا امینی توسط گشت ارشاد

- شعار: «زن، زندگی، آزادی»
- ویژگی: رهبری زنان، نسل Z
- گستره: سراسری، همه اقشار
- مدت: چندین ماه

ت. ۷. روند تحول جنبش‌ها

الگو و درس

۱. از اصلاح به براندازی: شعارها رادیکال‌تر شده
۲. از نخبگان به توده: شهرستان‌ها و طبقات پایین
۳. از مردان به زنان: نقش پیشتاز زنان
۴. از ترس به شجاعت: کاهش ترس از نظام

پیوست ث

آمار و داده‌ها



مرکز داده‌های استراتژیک گذار

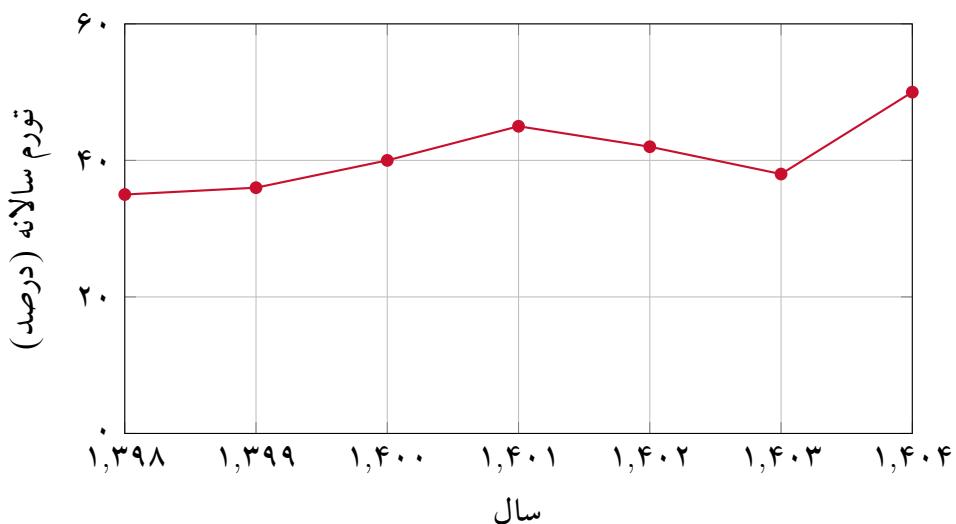
شکل ث.۱: تجمیع داده‌های آماری و پایش وضعیت

ث.۱. داده‌های جمعیتی

شاخص	مقدار	منبع
جمعیت کل	۸۸ میلیون	مرکز آمار ۱۴۰۳
زیر ۳۰ سال	% ۴۵	تخمین
شهرنشیانی	% ۷۶	بانک جهانی
باسوادی	% ۸۵	UNESCO
دسترسی اینترنت	% ۸۴	ITU

جدول ث.۱: آمار جمعیتی کلیدی

ث. ۲. داده‌های اقتصادی



شکل ث. ۲: روند تورم سالانه

شاخص	مقدار
(PPP) GDP	۵.۱ تریلیون دلار
GDP سرانه	۱۷۰۰،۱۷ دلار
بیکاری رسمی	% ۱۲
بیکاری واقعی (تخمین)	% ۳۰-۲۵
صادرات نفت	۱ میلیون بشکه/روز
بدھی عمومی	GDP % ۴۵

جدول ث. ۲: شاخص‌های اقتصادی

ث. ۳. داده‌های نظامی

نیرو	نفرات	بودجه تخمینی
ارتش	۱۰۰,۳۵۰	۸ میلیارد دلار
سپاه	۱۰۰,۱۹۰	+۲۰ میلیارد دلار
بسیج (فعال)	۱۰۰,۵۰۰	(در سپاه)
نیروی انتظامی	۱۰۰,۶۰	۳ میلیارد دلار

جدول ث. ۳: نیروهای مسلح

ث. ۴. آمار سرکوب

منبع	بازداشتی	کشته	سال/رویداد
رویترز/عفو بین‌الملل	+۷۰۰۰	+۱۵۰۰	آبان ۹۸
HRANA	+۰۰۰،۲۰	+۵۰۰	مهر ۱۴۰۱
-	در حال بررسی	در حال بررسی	دی ۱۴۰۴

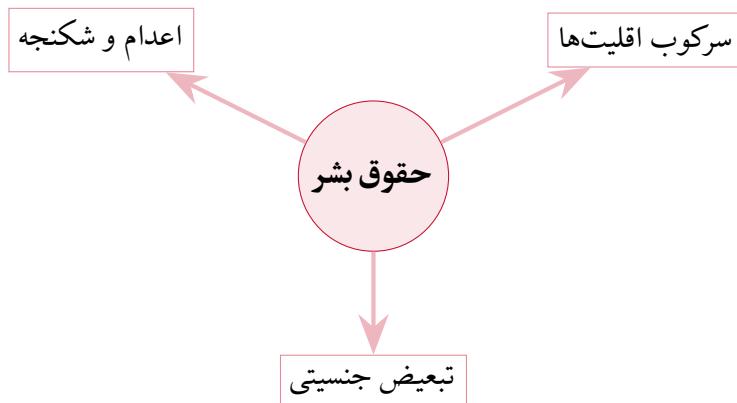
جدول ث. ۴: آمار سرکوب (تخمینی)

هشدار

توجه: آمار دقیق به دلیل سانسور حکومتی در دسترس نیست. ارقام بر اساس منابع مستقل و ممکن است کمتر از واقعیت باشند.

پیوست ج

مستندات حقوق بشری



شکل ج.۱۰: تارنمای نقض حقوق بشر در ایران

ج.۱۰ اعدام‌ها

توضیح	تعداد اعدام	سال
افزایش پس از جنبش مهسا	۵۸۲	۱۴۰۱
بالاترین رقم در دهه اخیر	۸۵۳	۱۴۰۲
ادامه روند	+۶۰۰	۱۴۰۳

جدول ج.۱۰: آمار اعدام سالانه (منبع: ایران هیومن رایتس)

ج.۲۰ زندانیان سیاسی

- تعداد تخمینی: ۲۰،۰۰۰ + نفر
- زنان: افزایش چشمگیر پس از ۱۴۰۱

• روزنامه‌نگاران: ۵۰ + نفر

• وکلا: ۲۰ + نفر

• فعالان کارگری: ۱۰۰ + نفر

ج ۳۰ شکنجه و بدرفتاری

هشدار

گزارش‌های متعدد از:

- شکنجه جسمی و روانی
- انفرادی طولانی مدت
- تجاوز جنسی
- محرومیت از درمان
- اعتراضات اجباری

ج ۴۰ سرکوب زنان

• حجاب اجباری و گشت ارشاد

• محدودیت در آموزش و اشتغال

• قوانین تبعیض آمیز خانواده

• سرکوب معترضان زن

ج. ۵ سرکوب اقلیت‌ها

گروه	نوع سرکوب
بهائیان	محرومیت از تحصیل، زندان، مصادره اموال
سنی‌ها	ممنوعیت مسجد در تهران، تبعیض
دراویش	سرکوب خشونت‌آمیز، زندان
گُردها	اعدام، زندان، سرکوب فرهنگی
بلوچ‌ها	اعدام‌های گسترده، تبعیض

جدول ج. ۲۰: سرکوب اقلیت‌ها

ج. ۶ منابع مستندسازی

الگو و درس

- ایران هیومن رایتس (IHR)
- عفو بین‌الملل
- دیدهبان حقوق بشر
- گزارشگر ویژه سازمان ملل
- HRANA •
- کمیته گزارشگران بدون مرز

ج. ۷ اهمیت مستندسازی

نکته استراتژیک

مستندسازی جنایات برای:

۱. فشار بین‌المللی
۲. عدالت انتقالی در آینده
۳. ثبت تاریخ
۴. حمایت از قربانیان

پیوست چ

کتاب‌شناسی

چ ۱۰۰ منابع فارسی

چ ۱۰۱ جنبش‌های اجتماعی

- آبراهامیان، یرواند. ایران بین دو انقلاب. ترجمه احمد گل محمدی.
- کدیور، محسن. حکومت ولایی.
- میلانی، عباس. نگاهی به شاه.

چ ۲۰۱ تحلیل سیاسی

- بشیریه، حسین. موانع توسعه سیاسی در ایران.
- قوچانی، محمد. مقالات متعدد در شرق و روزنامه‌های اصلاح طلب.

چ ۲۰۲ منابع انگلیسی

چ ۲۰۲۰ نظریه انقلاب

- ۱۹۷۹ Cambridge. *Revolutions Social and States* Theda. Skocpol.
- ۱۹۷۸. *Revolution to Mobilization* From Charles. Tilly.
- ۱۹۹۳. *Democracy to Dictatorship* From Gene. Sharp.
- ۲۰۱۱ Columbia. *Works Resistance Civil Why* Erica. Chenoweth.

چ ۲۰۲۰ گذار دموکراتیک

- ۱۹۸۶. *Rule Authoritarian from Transitions* P. Schmitter, & G. O'Donnell.
- ۱۹۹۶. *Transition Democratic of Problems* Alfred. Stepan, & Juan Linz.

چ. ۳. گزارش‌ها و مستندات

• Huntington, Samuel. *The Third Wave*. ۱۹۹۱.

چ. ۴۰ ایران معاصر

• Abrahamian, Ervand. *A Modern History of Iran*. ۲۰۰۸.

• Axworthy, Michael. *The Revolutionary Iran*. ۲۰۱۳.

• Sadeghpour, Karim. *A Reading of Khamenei*. Carnegie, ۲۰۰۹.

• Afshon, Ostovar. *The Imam of Vanguard*. Oxford, ۲۰۱۶.

چ. ۳۰ گزارش‌ها و مستندات

• ایران درباره عفو بین‌الملل سالانه گزارش‌های

• بشر حقوق دیده‌بان گزارش‌های

• ملل سازمان گزارش‌های ویژه گزارشگر

• (IHR) رایتس هیومن ایران آمار

• House Freedom گزارش‌های

چ. ۴۰ منابع آنلاین

• <https://iranhumanrights.org>

• <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/iran/>

• <https://www.hrw.org/middle-east/n-africa/iran>

• <https://english.alarabiya.net/iran>

• <https://www.iranintl.com>

چ. ۵۰ پایگاه‌های داده

• ACLED (Armed Conflict Location & Event Data)

• V-Dem (Varieties of Democracy)

• Freedom House Index

• World Bank Data Bank on Iran